

ZICHT OP AMBULANTE METHODEN JEUGDDELINQUENTIE

EEN VERDIEPING EN VERBREDING VAN
DE PRAKTIJKERVARING MET NPT

ROOS STEENS

IN OPDRACHT VAN

VANUIT DE ACADEMISCHE
WERKPLAATS IN
JEUGDZORG EMMAUS

jongere welzijn
JONG LEVEN RICHTING GEVEN

INHOUDSTAFEL

INLEIDING.....	2
ALGEMEEN ONDERZOEKSOPZET	3
Doelstellingen van het onderzoeksproject.....	3
Methodologie.....	4
Concrete uitwerking	5
Leeswijzer.....	7
WERKPAKKET 1: DE DOELTREFFENDHEID VAN NPT IN RAIDHO.....	8
Inleiding.....	8
Gekozen methode en concreet opzet.....	12
Resultaten dossieranalyse.....	12
Resultaten focusgroep	17
Conclusie	24
WERKPAKKET 2: EEN LITERATUURONDERZOEK NAAR WERKZAME	
FACTOREN	25
Achtergrond en probleemstelling.....	25
Doelstelling en opzet van het literatuuronderzoek.....	26
Resultaten literatuuronderzoek deel 1	27
Resultaten literatuuronderzoek deel 2	30
Conclusie	38
Naar een breed toetsingsinstrument op basis van de literatuurstudie	40
WERKPAKKET 3: EEN VERGELIJING VAN AMBULANTE METHODEN	
JEUGDDELINQUENTIE.....	42
Inleiding.....	42
Opzet van het werkpakket.....	42
Resultaten	42
Besluit	45
WERKPAKKET 4: EEN TOETSING VAN DE AMBULANTE METHODEN	
JEUGDDELINQUENTIE AAN DE LITERATUUR.....	46
Inleiding.....	46
Opzet van het werkpakket.....	46
Resultaten	46
Besluit	49
CONCLUSIE EN AANBEVELINGEN.....	50

INLEIDING

Het landschap waartegen dit onderzoeksproject zich afspeelt is volop in beweging. Sinds de zesde staatshervorming is Vlaanderen bevoegd voor de aanpak jeugddelinquentie. De afgelopen periode werd dan ook gekenmerkt door de brede voorbereiding om te komen tot een nieuw jeugddelinquentierecht via o.a. een wetenschappelijke omgevingsanalyse, thematische werkgroepen met werkveldactoren, onderzoekers, jeugdparketmagistraten, ouders, jongeren, etc. Dit resulteerde in een voorontwerp dat de komende periode moet gefinaliseerd en goedgekeurd worden en in principe in werking zou moeten treden op 1 januari 2019. Dit voorontwerp en de memorie van toelichting schetsen enkele duidelijke krachtlijnen waaronder bijv. de nadruk op de verantwoordelijkheid van de jongere voor zijn gedrag; het onderscheid tussen delict en verontrustende situatie; de keuze voor een constructieve, herstelgerichte aanpak en de uitwerking van een gedifferentieerd aanbod aan reacties met een voorkeur voor de lichtste, doch meest effectieve reactie, etc. Vanuit deze krachtlijnen komen ambulante trajecten met jonge delictplegers steeds nadrukkelijker op de voorgrond.

Gezien de jarenlange ervaring vanuit Jeugdzorg Emmaüs Antwerpen met ambulante trajecten voor jonge delictplegers in samenwerking met de Gemeenschapsinstelling De Kempen, kregen wij vanuit Jongerenwelzijn de kans om vanuit onze academische werkplaats een praktijkgestuurd onderzoeksproject uit te werken dat erop gericht is om deze ervaring uit te diepen én te verbreden in dialoog met onderzoekers, beleid- en praktijkwerkers vanuit het werkveld. Dit rapport vormt de neerslag van dit onderzoeksproject.

Zoals u zal merken wanneer u door dit onderzoeksproject bladert, wordt er hierbij nadrukkelijk voor gekozen om de complexiteit van de alledaagse praktijk in al haar gelaagdheid, onzekerheid en tegenstrijdigheid aan u te presenteren. Eerder dan aantonen of bewijzen staat in dit onderzoeksproject immers het gezamenlijk zoeken, reflecteren, leren en verbeteren centraal. De praktijk wordt hierbij niet beschouwd als louter een ‘uitvoerder’ van zogenoemde effectieve interventies, maar als een ‘actieve agens’ die zoekend en toetsend streeft naar een zo kwaliteitsvol mogelijke hulpverlening.

ALGEMEEN ONDERZOEKSOPZET

DOELSTELLINGEN VAN HET ONDERZOEKSPROJECT

De globale doelstelling van dit project is om de “good practice” die er is binnen Jeugdzorg Emmaüs Antwerpen verder uit te diepen en te verbreden. Raidho, één van de afdelingen van Jeugdzorg Emmaüs Antwerpen, ondersteunt sinds 2011 jonge delictplegers die vanuit de gemeenschapsinstelling te Mol terugkeren naar huis. Dit gebeurt via het programma ‘Nieuwe Perspectieven Bij Terugkeer’, ontwikkeld door adviesbureau Van Monfoort. Het algemene doel is het substantieel verminderen van het risico op recidive. Een NPT-begeleiding volgt een strak schema met duidelijke stappen, gericht op de criminogene noden van elke jongere. Kenmerkend is de nauwe samenwerking met de gemeenschapsinstelling.

Het verder uitdiepen van de ervaring die er is binnen Raidho verwijst naar:

- Het verder wetenschappelijk onderbouwen van de NPT-methodiek. NPT is gedetailleerd beschreven en theoretisch onderbouwd, maar kon nog niet wetenschappelijk gevalideerd worden¹. Vanuit de dagelijkse praktijk in Jeugdzorg Emmaüs wordt daarom geïnvesteerd in nauwer onderzoek naar de doeltreffendheid van de NPT-methode.

Het verbreden, verwijst naar verschillende aspecten;

- Het verder investeren in opleiding en intervisie-groepen voor het ondersteunen van organisaties in het implementeren van de NPT-methodiek.
- Zelf de horizon verbreden door een overzicht op te stellen van de ambulante methodieken die werken met een soortgelijke doelgroep én door een internationaal literatuuroverzicht op te stellen naar de werkzame bestanddelen in de ambulante begeleiding van jongeren die een als misdrijf omschreven feit hebben gepleegd.

Deze brede, globale doelstellingen kunnen worden geoperationaliseerd in volgende concrete doelstellingen van het onderzoeksproject:

¹ Er is wel een meerjarig effectonderzoek geweest vanuit de universiteit in Amsterdam, maar hier kon de meerwaarde van de methodiek niet gevalideerd worden:

http://www.zonmw.nl/nl/themas/thema-detail/jeugd/thema-detail/?tx_zonmwdata_pi3%5Btab%5D=3&tx_zonmwdata_pi3%5Bnieuwsitem%5D=4609&cHash=2481737a7a054c9887bf84cdbf136842

- Er is zicht op de doeltreffendheid van de NPT-trajecten in Jeugdzorg Emmaüs Antwerpen.
- Er worden 2 trainingen (elk zes dagen) opgezet en er worden 8 dagen voorbehouden voor intervisie en ondersteuning van organisaties.
- Er is een overzicht van de aanwezige ambulante methodieken gericht op jongeren die een als misdrijf omschreven feit hebben gepleegd en jongeren met een complexe en meervoudige problematiek die hiertoe risicogedrag vertonen.
- Er is een literatuurstudie omtrent de ‘what works’-principes in de ambulante begeleiding van jongeren die een als misdrijf omschreven feit hebben gepleegd.
- De aanwezige ambulante methodieken werden getoetst aan de ‘what works’-principes uit de literatuur.

Door deze doelstellingen na te streven, heeft Jeugdzorg Emmaüs de kans om op organisatorisch niveau de NPT-trajecten verder uit te werken. Tegelijkertijd wordt op beleidsniveau bijgedragen aan een verdere uitwerking van ambulante programma's voor jongeren die een als misdrijf omschreven feit hebben gepleegd.

KADER VAN HET ONDERZOEK: DE ACADEMISCHE WERKPLAATS

DE EMPOWERENDE ACADEMISCHE WERKPLAATS IN JEUGDZORG EMMAÛS

Het onderzoek wordt uitgevoerd vanuit de empowerende academische werkplaats² die de laatste jaren werd opgebouwd in Jeugdzorg Emmaüs Antwerpen. Een academische werkplaats is een plaats waar de interactie tussen onderzoekers, beleid- en praktijkwerkers en cliënten voortdurend wordt gestimuleerd. Er is met andere woorden een voortdurend kruisen van verschillende soorten kennis: praktijk- en beleidkennis, wetenschappelijke kennis en ervaringskennis. Dit stimuleert een voortdurend toetsen, reflecteren en leren én draagt zo bij tot een kwalitatievere hulpverlening. Binnen de academische werkplaats vonden reeds verschillende doctoraatsprojecten plaats, bijvoorbeeld het onderzoek naar de werkzame factoren van intensieve pedagogische thuisbegeleiding (IPT) en het onderzoek naar het samenwerkingsverband tussen Van Celst en UKJA ten behoeve van meisjes met een complexe problematiek. Hierbij is er steeds een nauwe samenwerking met een universiteit.

² Meer informatie over de academische werkplaats: Steens R., Van Regenmortel T., Hermans K. 2017. [Beyond the Research–Practice Gap: The Development of an Academic Collaborative Centre for Child and Family Social Work](#). *British Journal of Social Work* of Steens R., Hermans K., Van Regenmortel T. (2015) Onderzoek versterkt praktijk. Academische werkplaats getuigt. *Sociaal.Net*, <http://sociaal.net/analyse-xl/onderzoek-versterkt-praktijk/>

DE ROL VAN DE ONDERZOEKER

De rol die een onderzoeker binnen de empowerende academische werkplaats opneemt, is tweeledig. Enerzijds heeft zij **een binnen-positie**; zo is zij werknemer van de praktijkorganisatie, collega van de desbetreffende praktijkwerkers en kent zij de werkingen die onder de loep worden genomen van binnenuit. Dit geeft een unieke positie om onderzoek te ontwikkelen dat dicht bij de praktijk staat, geeft vertrouwen aan praktijkwerkers om zich open te stellen en biedt een mooie aanvulling op traditioneel onderzoek. Tegelijkertijd wordt zij ook getraind om te kunnen **een buiten-positie** aannemen; zo wordt binnen de academische werkplaats enkel gewerkt met onderzoekers die een degelijke training hebben gekregen vanuit de universiteit (bijv. onder de vorm van een doctoraatsopleiding) én die zijn ingebed in de universitaire gemeenschap. Ook worden onderzoeksresultaten steeds getoetst bij andere onderzoekers.

IS DIT ONDERZOEK WEL ONAFHANKELIJK?

Bij onderzoek vanuit praktijkorganisaties wordt vaak de vraag gesteld of het onderzoek wel onafhankelijk is of neutraal. Dit veronderstelt een positivistische kijk op onderzoek: de neutrale externe die toetreedt naar de praktijk en hier de ‘objectieve waarheid’ probeert te achterhalen en vastleggen. Binnen de academische werkplaats wordt er echter van uitgegaan dat er niet zoiets bestaat als dé waarheid en dat iedereen een andere bril heeft om de werkelijkheid te benaderen (constructivistische benadering). Onderzoek vanuit dit kader is er vooral op gericht om verschillende stakeholders samen te brengen, vanuit verschillende hoeken een lokale praktijk in beeld te brengen en te toetsen en een gezamenlijk leerproces op gang te brengen. Hierbij wordt er wel sterk op toegezien dat het onderzoek transparant wordt beschreven, wordt uitgevoerd voldoet volgens wetenschappelijke kwaliteitsstandaarden én wordt gecheckt bij verschillende stakeholders: onderzoekers, praktijk- en beleidswerkers én cliënten.

METHODOLOGIE

Als methodologie wordt gekozen voor het model van de ‘Best Practice Unit’ (BPU), een unieke vorm van praktijkgericht onderzoek. Een BPU is een variant van de Community of Practice zoals ontwikkeld door Wenger, McDermott en Snyder (2002) definiëren Communities of Practice als: *‘groups of people who share a concern, a set of problems or a passion about a topic and who deepen their knowledge and expertise in this area by interacting on an ongoing basis.’* Centraal het opstarten van een gezamenlijk leerproces omtrent complexe problemen via het kruisen van ervaringen en diverse kennisbronnen. Voorbeelden van CoP’s in Nederland zijn ‘CoP’s van de Noordelijke Hollandse alliantie’ met leergemeenschappen als ‘CoP Sociaal Werk in de Wijk’, ‘CoP jeugdmaatschappelijk werk’ en ‘CoP teamleiders/managers’.

Eigen aan een Best Practice Unit is dat goede praktijken met een groep professionals, onderzoekers en andere betrokkenen worden uitgediept, doorontwikkeld en verbeterd aan de hand van praktijkgestuurd onderzoek. Volgens Wilken et al. (2013) ontstonden BPU's in de jaren '80 in het Verenigd Koninkrijk en Australië vanuit de verpleegkunde. De zogenoemde 'Nursing Development Units' (NDU's) waren afdelingen die zeer nauw samenwerkten met universiteiten om de kwaliteit van zorg te verbeteren, theorieën te ontwikkelen en toetsen en professionaliteit te stimuleren. Het ultieme doel was om uit te groeien tot een 'centre of excellence' (zie Wilken et al., 2013:134). Onderzoek omtrent deze NDU's bleek alvast veelbelovend: zowel verpleegkundigen als patiënten toonden hier significant hogere tevredenheid dan in andere afdelingen (e.g. Atsalos & Greenwood, 2001; Avallone & Gibbon, 1998). Intussen werd het model toegepast in talloze sectoren zoals jeugdhulp, buurtzorg, gehandicaptenzorg, etc. (zie Wilken et al. 2013). Centraal staat het gebruik van onderzoeksdata, het kruisen van diverse kennisvormen en het uitzetten van een gezamenlijk leerproces.

Binnen dit algemeen onderzoekskader van de 'Best Practice Unit' vonden verschillende werkpakketten zijn uitwerking. Elk werkpakket gebruikte hierbij zijn eigen methode, zoals verder beschreven in dit onderzoeksrapport.

CONCRETE UITWERKING

Vanuit dit kader van de 'Best Practice Unit' werden de doelstellingen vertaald naar vijf werkpakketten.

- Werkpakket I: De doeltreffendheid van NPT-trajecten in Jeugdzorg Emmaüs. De bedoeling van dit werkpakket is om de doeltreffendheid van de NT-trajecten in Raidho onder de loep te nemen, deze te bediscussiëren en op basis hiervan de methode verder door te ontwikkelen en af te stemmen op de lokale praktijk.
- Werkpakket II: Trainingen en intervisietrajecten. Er worden 2 trainingen (elk zes dagen) opgezet en er worden 8 dagen voorbehouden voor intervisie en ondersteuning van organisaties.
- Werkpakket III: Een overzicht van de aanwezige ambulante methodieken. Er wordt een explorerend literatuuronderzoek uitgevoerd om een overzicht te bekomen van de aanwezige ambulante methodieken. Dit overzicht wordt vervolgens getoetst en aangevuld in een kenniskring met experts uit de academische wereld en relevante praktijkactoren.
- Werkpakket IV: Een overzicht van de 'what works'-principes uit de literatuur. Er wordt een diepgaand internationaal literatuuronderzoek uitgevoerd naar de 'what works'-

principes in de ambulante begeleiding van jongeren die een als misdrijf omschreven feit hebben gepleegd. Dit literatuuronderzoek wordt opnieuw getoetst en aangevuld in een kenniskring met experts uit de academische wereld en relevante praktijkactoren.

- Werkpakket V: Een toetsing van de methodieken aan de ‘what works’-principes uit de literatuur op basis van de aanwezige methodiekbeschrijvingen.

Gedurende 1 jaar (maart 2017-maart 2018) werkte de onderzoekster van Emmaüs in nauwe dialoog met het team Raidho aan deze verschillende werkpakketten. Op twee momenten gedurende dit proces vond tevens een brede kenniskring plaats met academici, praktijkwerkers vanuit GI én private voorzieningen en beleidswerkers. Hier werden eerste inzichten teruggekoppeld, bediscussieerd en uitgediept.

	03-17	04-17	05-17	06-17	07-17	08-17	09-17	10-17	11-17	12-17	01-18	02-18
WP I												
WP II												
WP III												
WP IV												
WP V												

Periode dat aan het werkpakket wordt gewerkt

Kenniskring

LEESWIJZER

In dit onderzoeksrapport worden de specifieke doelstellingen, kaders, methoden en resultaten van elk werkpakket afzonderlijk van elkaar besproken. In het besluit worden de centrale inzichten vanuit elk werkpakket vervolgens met elkaar geïntegreerd en verwerkt tot specifieke aanbevelingen voor Jeugdzorg Emmaüs, andere praktijkorganisaties die aan de slag gaan met een soortgelijke doelgroep en het breder beleid t.a.v. jeugddelinquentie.

WERKPAKKET 1:

DE DOELTREFFENDHEID VAN NPT IN RAIDHO

INLEIDING

In het eerste werkpakket kijken we terug op de gelopen NPT-trajecten in Raidho. Vanaf 2011 ondersteunt Raidho jongeren die vanuit de gemeenschapsinstelling terugkeren naar hun context. De bedoeling van dit werkpakket is om de gelopen trajecten en hun doeltreffendheid onder de loep te nemen, te bediscussiëren en op basis hiervan de Nederlandse methode door te ontwikkelen en af te stemmen op de lokale praktijk.

EERSTE ACHTERLIGGEND KADER: DE EFFECTLADDER

Het achterliggend kader hierbij is **de effectladder** van Van Yperen & Veerman (2008). Zij creëerden een kader van waaruit het mogelijk wordt om ervaringskennis te gaan expliciteren, systematiseren, onderbouwen, meten en zo uit te bouwen tot ‘effectieve interventies’ (= ‘practice based evidence’). Dit gebeurt op volgende wijze (effectladder): - stap 1: de interventie (problematiek, indicaties, doelstellingen, technieken) wordt systematisch beschreven; - stap 2: het programma wordt theoretisch onderbouwd; - stap 3: er wordt gecontroleerd in welke mate de doelstellingen worden bereikt, dat er verandering is opgetreden en/of de cliënten tevreden zijn; - stap 4: de werkzaamheid van het programma werd aangetoond doormiddel van experimenteel onderzoek.

Soort effect	Omschrijving	Soorten onderzoek
4. Werkzaam	Als 1 t/m 3, maar nu is er evidentie dat positieve uitkomsten veroorzaakt worden door de interventie en is er zicht op de werkzame ingrediënten	• Experimenteel onderzoek • Herhaalde case studies (N=1 designs)
3. Doeltreffend	Als 1 en 2, maar nu kan empirisch worden aangetoond dat de gestelde doelen zijn bereikt, problemen afgenomen en competenties toegenomen, en cliënten tevreden zijn	• Quasi-experimenteel onderzoek • Veranderingstheoretisch onderzoek • Normgerelateerd onderzoek
2. Veelbelovend	Als 1, maar nu is er tevens een acceptabele interventietheorie die duidelijk maakt hoe de problemen van de doelgroep zijn ontstaan waarom de interventie de beoogde uitkomsten zal bereiken	• Veranderingsonderzoek • Doelrealisatie-onderzoek • Cliënttevredenheidsonderzoek
1. Potentieel	De kernelementen van een interventie (doelgroep, interventie, uitkomsten) en de personele, organisatorische en materiële randvoorwaarden zijn duidelijk en begrijpelijk beschreven	• Meta-analyse • Literatuurstudie • Kennisonlokkend onderzoek
		• Descriptief onderzoek • Observationeel onderzoek • Documentanalyse • Interviews

Figuur 1.1 Niveaus van onderzoek in praktijkgestuurd effectonderzoek voor zicht op effectiviteit

De methodiek die wordt gebruikt door Raidho, NPT, is een methode met een gedetailleerde programmahandleiding (trede 1 op de ladder) en een heldere en onderbouwde interventietheorie (trede 2 op de ladder) en kan dus beschreven worden als een ‘veelbelovend programma’.

Vanuit een andere hoek (‘evidence based practice’) wordt **de effectiviteit van het programma echter in vraag gesteld**. Onderzoekers vanuit de universiteit van Amsterdam hebben onder leiding van Van der Laan (2013)³ in een Randomized Controlled Trial (RCT) 79 jongeren toegewezen aan de behandelgroep (NPT) en 84 jongeren aan de controlegroep. Er zijn 36 jongeren uitgevallen; de gegevens van 66 NPT jongeren en 61 controlegroep jongeren zijn geanalyseerd. Hierbij zijn vragenlijsten afgenomen bij aanvang van de behandeling (T1), tijdens de behandeling (T2), direct na de behandeling (T3) en een jaar na de behandeling (T4). Daarnaast zijn van alle jongeren officiële recidivegegevens opgevraagd. Om de programma-integriteit te meten is per jongere een vragenlijst ingevuld door zijn/haar hulpverlener van NPT. Hierbij is geen verschil gevonden tussen NPT en controlegroep na de behandeling op agressief gedrag, cognitieve vertekeningen, pro-criminele houding, coping stijlen en pro-sociale vaardigheden. Wel is gevonden dat jongeren die het NPT traject volledig afronden minder indirecte agressie vertonen dan jongeren die de controlebehandeling volledig afronden. Ten aanzien van de officiële recidivegegevens blijken er geen verschillen te bestaan tussen de beide groepen in frequentie, ernst en snelheid van recidive. Deze bevindingen suggereren dat NPT niet beter of slechter is dan de nazorgtrajecten die zijn aangeboden aan de controlegroep. Tegelijkertijd geven de onderzoekers aan dat de fasering van NPT niet volledig verloopt volgens de handleiding en dat niet alle middelen uit de handleiding per jongere worden ingezet. Daarnaast voldeden niet alle jongeren aan de inclusiecriteria.

De effectiviteitsladder van Van Yperen en Veerman (2008) geven een kader om met de **discrepantie tussen onze goede praktijkervaringen met NPT en de teleurstellende eerste effectiviteitsgegevens** om te gaan. Eerder dan meteen te springen naar de hoogste trede van de ladder, kiezen wij ervoor om de doeltreffendheid (trede 3) van de trajecten onder de loep te nemen, hieromtrent een leerproces in gang te zetten en de methodiek daar waar nodig door te ontwikkelen en af te stemmen op onze lokale praktijk. Hierbij komen we terecht bij ons tweede kader.

³ Zie voor meer informatie over dit onderzoek <https://www.zonmw.nl/nl/onderzoek-resultaten/jeugd/programmas/project-detail/zorg-voor-jeugd/methode-nazorg-npt-terugvalpreventie-voor-jongeren-na-jeugdetentie-of-opname-in-een-gesloten-b/verslagen/>

TWEEDE ACHTERLIGGEND KADER: PDSA-CIRKEL

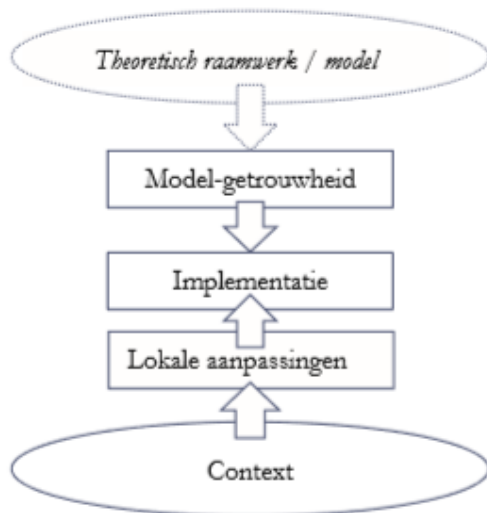
Dit kader wordt naast de effectladder aangereikt door Van Yperen en Veerman (2008) in hun boek 'Zicht op effectiviteit', maar vormt tegelijkertijd ook één van de basismodellen van het algemeen kwaliteitsbeleid van Jeugdzorg Emmaüs. Acties worden steeds beredeneerd uitgevoerd, getoetst, bediscussieerd en daar waar nodig verbeterd.

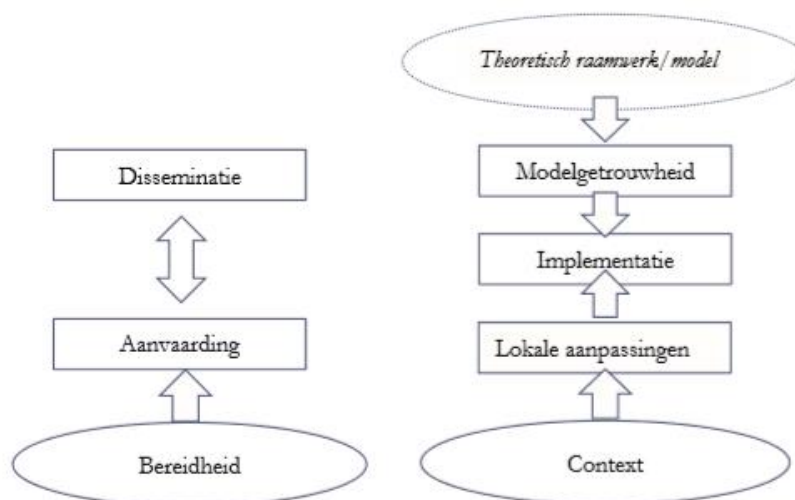
Door dit kader te koppelen aan de effectladder, komt leren en reflecteren centraal te staan, eerder dan bewijzen. De praktijkwerker krijgt ook een centralere rol dan traditioneel in effectiviteitsonderzoek: hij/zij is niet alleen een uitvoerder van een interventie (die een methodiek zo trouw mogelijk tracht te implementeren), maar tevens een mede-ontwikkelaar die actief over de interventie en zijn uitkomsten reflecteert en deze tracht zo nauwkeurig mogelijk uit te voeren.

DERDE ACHTERLIGGEND KADER: HET MODEL VAN OGDEN

Hiermee komen we terecht bij ons derde kader nl. **het model van Ogden et al. (2014)**. Het implementeren van een programma vindt volgens Ogden et al. (2014) steeds plaats in het spanningsveld tussen het uitvoeren van een programma zoals het bedoeld wordt (modelgetrouwheid) en het maken van lokale aanpassingen vanuit een afstemming met de doelgroep of de bredere context waarin het programma wordt geïntegreerd (organisatie, sector, ...).

Wat daarnaast in het model van Ogden (2012; Ogden et al., 2014) als een belangrijke component wordt opgenomen voor een succesvolle implementatie, is de disseminatie (verspreiding, uitzaaïing) en zo ook aanvaarding van het programma. Dit komt ook terug in de andere literatuur: wanneer de context het probleem niet erkent en niet mee de keuze maakt voor een programma, heeft implementatie weinig kans op slagen. Hiermee samenhangend weten we ook dat een professional een programma pas goed uitvoert wanneer hij hier zelf in gelooft. Hiermee kunnen we het model van Ogden (2012; et al., 2014) verder aanvullen:

Deze drie modellen geven inspiratie om het leerproces binnen Raidho vorm te geven.

GEKOZEN METHODEN EN CONCRETE OPZET

Om zicht te krijgen op de doeltreffendheid van de NPT-trajecten in Raidho werd allereerst **een dossieranalyse** uitgevoerd op alle dossiers van 2011 tot eind 2016 (N=97). De centrale vragen hierbij waren: (i) *Welke jongeren worden begeleid door Raidho?* (ii) *Wat weten we over drop-outs?* (iii) *Wat is de doeltreffendheid van deze trajecten?* Daarnaast werd een analyse uitgevoerd van de beschikbare dossiers op de jeugdrechtsbank Antwerpen. Centrale vraag was hier: (i) *In hoeverre treedt recidive op bij de jongeren die een NPT-traject in Raidho hebben doorlopen?* De gegevens werden via een gedetailleerde codeerlijst verzameld en verwerkt via SPSS. Tot slot werd ook **een focusgroep** gedaan met het team van Raidho. De centrale vraag hier was: *Wat maakt trajecten doeltreffend? Wat zijn beïnvloedende factoren?'. De focusgroep werd geleid door de onderzoeker, opgenomen op geluidsrecorder, getranscribeerd en thematisch geanalyseerd via nVivo.*

RESULTATEN DOSSIERSTUDIE

ZICHT OP DE DOELGROEP VAN RAIDHO

JONGE VEELPLEGERS MET EEN HOOG RISICO OP RECIDIVE

Uit de dossieranalyse blijkt dat de doelgroep van Raidho voornamelijk bestaat uit jongeren rond zestien (38,1%) en zeventien jaar (39,1%).

		Frequency	Percent	Cumulative Percent
Valid	15 jaar	8	8,2	8,2
	16 jaar	37	38,1	46,4
	17 jaar	38	39,2	85,6
	18 jaar	13	13,4	99,0
	19 jaar	1	1,0	100,0
	Total	97	100,0	

De meerderheid van deze jongeren (93,8%) heeft minstens drie feiten gepleegd. Hierbij gaat het meestal (40,2%) om een combinatie van eigendoms- en persoonsdelicten.

	Frequency	Percent
Meerdere feiten (minstens 3)	91	93,8
Eenmalig feit	6	6,2
Total	97	100,0

	Frequency	Percent
Drugsdelict	4	4,1
Eigendomsdelict	24	24,7
Eigendomsdelict, drugsdelict	7	7,2
Eigendomsdelict, inbreuk openbare veiligheid	1	1,0
Eigendomsdelict, persoonsdelict	39	40,2
Eigendomsdelict, persoonsdelict, drugsdelict	7	7,2
Eigendomsdelict, persoonsdelict, drugsdelict, inbreuk o.o.	1	1,0
Persoonsdelict	12	12,4
Persoonsdelict, drugsdelict	1	1,0
Persoonsdelict, inbreuk openbare veiligheid	1	1,0
Total	97	100,0

Tot slot zien we dat de meerderheid (41,2%) van de jongeren aan het begin van hun traject een hoog risico op recidive vertonen zoals vastgesteld via de SAVRY (Structured Assessment of Violence Risk in Youth). De SAVRY werkt volgens het gestructureerde klinische oordeel. De items zijn gericht op risicofactoren die van belang zijn bij adolescenten. De SAVRY checklist bestaat uit 24 risicofactoren, die ondergebracht zijn in drie domeinen (historisch, sociaal/contextueel en individueel) en één protectief domein met zes factoren.

	Frequency	Percent
Onbekend	6	6,2
Laag risico	4	4,1
Matig risico	25	25,8
Matig tot hoog risico	22	22,7
Hoog risico	40	41,2
Total	97	100,0

De doelgroep van Raidho kan via deze gegevens bondig worden samengevat als jonge veelplegers met een matig tot hoog risico op recidive.

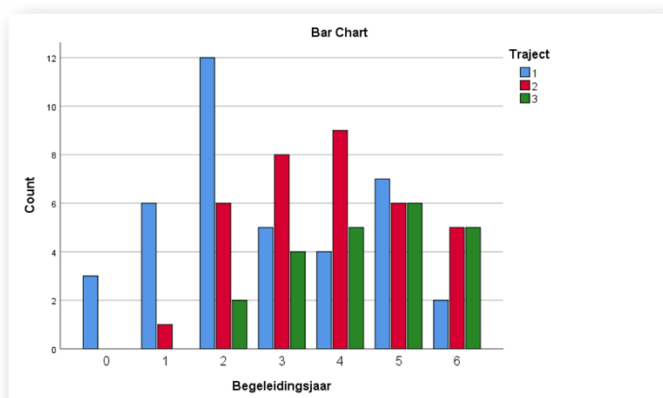
ZICHT OP DE TRAJECTEN IN RAIDHO

BINNEN ÉN BUITENSTARTERS

Wanneer we de trajecten van Raidho nader bekijken dan zien we dat er 40,6 % trajecten zijn met de behandelunit De Hutten, 36,5% met de begeleidingsleefgroep De Hutten-De Markt en 22,9% buitenstarters. Het percentage buitenstarters is hierbij opvallend hoog omdat NPT hier in essentie niet op gericht is (de eerste fase van NPT loopt normaalgezien parallel met de opname in een gemeenschapsinstelling).

Traject					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	1	39	40,2	40,6	40,6
	2	35	36,1	36,5	77,1
	3	22	22,7	22,9	100,0
	Total	96	99,0	100,0	
Missing	System	1	1,0		
Total		97	100,0		

Daarenboven is het opvallend dat er in 2016 nog nauwelijks T1-trajecten werden gelopen.

DOELTREFFENDHEID VAN DE TRAJECTEN

Wanneer we de trajecten dieper bestuderen dan valt het op dat over de verschillende jaren gemiddeld 35,4% van de begeleidingen positief wordt afgerond. Dit betekent dat het volledige traject is uitgelopen, dat er evolutie is op de doelstellingen en dat de jongere met behulp van zijn netwerk zelfstandig verder kan. Daarnaast wordt in 15,6% van de begeleidingen ook het traject uitgelopen, maar wordt in onderlinge overeenstemming besloten dat meer nodig is: er is te weinig evolutie, de context is te onveilig, er is nood aan andere hulpverlening. In 24,0% is er een drop-out van de jongere en kon het traject niet worden afgemaakt. Dit omdat de jeugdrechter de begeleiding voortijdig stopzette (bijv. uithandengeving, jongere wordt 18, te weinig evolutie, etc.) of omdat de jongere niet meer bereikbaar was (bijv. fuge, niet thuis geven, etc.). In 25,0% is er sprake van recidive gedurende het traject en wordt de begeleiding gestopt.

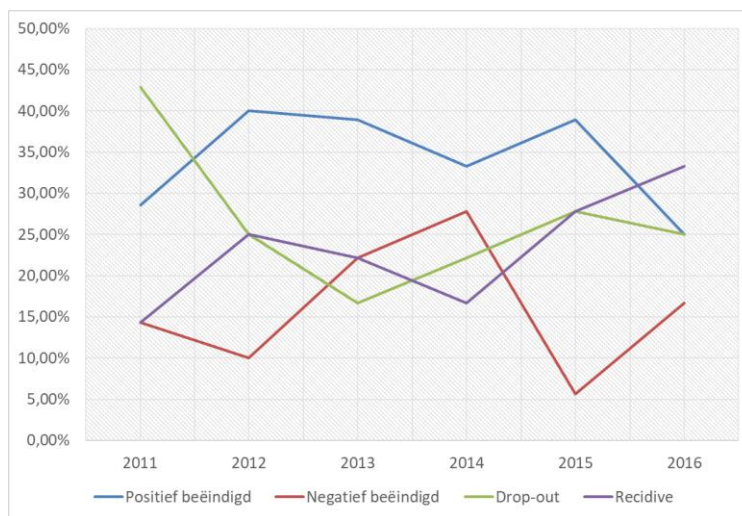
Afsluiting NPT-trajecten					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Beëindigd, positief	34	35,1	35,4	35,4
	Beëindigd, negatief	15	15,5	15,6	51,0
	Drop-out	23	23,7	24,0	75,0
	Recidive	24	24,7	25,0	100,0
	Total	96	99,0	100,0	
Missing	System	1	1,0		
Total		97	100,0		

DOELTREFFENDHEID DOORHEEN DE JAREN

Opvallend is echter dat de doeltreffendheid van de trajecten in Raidho sterk schommelt doorheen de jaren. Zo is er gedurende:

- ✓ **Het eerste begeleidingsjaar:** een zeer hoge drop-out (42,9%; blauw) en eerder weinig positieve trajecten (28,60%; groen),

- ✓ **Het tweede begeleidingsjaar** een zeer sterke stijging van het aantal positieve trajecten (28,60% naar 42,9%) en een daling van de hoeveelheid drop-outs (42,9% naar 25,0%)
- ✓ Het **derde en het vierde begeleidingsjaar** een stabilisatieperiode. Het aantal positieve trajecten blijft min of meer stabiel (tussen 35 en 40%, 2014 kleine daling naar 33,30%), het aantal drop-outs is grilliger.
- ✓ **Het vijfde begeleidingsjaar** opnieuw een daling van het aantal positieve trajecten (van 38,90% naar 25%)

Dit kan mogelijk verklaard worden door organisatorische processen. Het eerste jaar was immers een opstartfase waarin mensen nog moesten wennen aan de nieuwe methodiek. Deze heeft zich mogelijk nadien meer gezet, wat zich toont in een stijging en stabilisatie van het aantal positieve trajecten. In het laatste jaar heeft het team het echter erg moeilijk gehad met een grote personeelsswissel en een wisseling van de staf. Dit zou kunnen verklaren waarom er in 2016 opnieuw een drop was in de cijfers rond doeltreffendheid.

DOELTREFFENDHEID: NIET EENDUIDIG TE VERKLAREN

Deze cijfers rond doeltreffendheid blijken niet eenduidig te verklaren. Zo konden ze niet gelinkt worden met gegevens van de doelgroep. Jongeren met een laag, matig of hoog risico op recidive bleken geen succesvollere trajecten uit te zetten dan anderen. Ook de aard van de feiten kon niet gelinkt worden aan de uitkomst van de trajecten. Ook konden er geen verbanden worden gevonden tussen personeelscijfers (ziekte, verzuim, ontslag, etc. in een bepaald jaar) en de doeltreffendheid van trajecten. Dat wil niet zeggen dat deze factoren geen effect hebben, wel dat dit in onze beperkte gegevens niet kon worden teruggevonden.

Het type traject dat werd gelopen, blijkt echter wel geassocieerd te zijn met de uitkomsten (Fisher-Freeman-Halton Exact Test $p=.000$). Zo zien we bijvoorbeeld dat er significant meer

drop-out voorkomt (65,8%) en minder negatief afgesloten begeleidingen (2,6%) in de T1-trajecten en significant minder drop-out (18,2%) en meer negatief afgesloten trajecten (40,9%) in de T3-trajecten (buitenstarters).

Traject * Afsluiting Crosstabulation

			Positief	Negatief	Drop-out	
Traject	1	Count	12	1	25	38
		% within Traject	31,6%	2,6%	65,8%	100,0%
	2	Count	13	4	18	35
		% within Traject	37,1%	11,4%	51,4%	100,0%
	3	Count	9	9	4	22
		% within Traject	40,9%	40,9%	18,2%	100,0%
Total	Count	34	14	47	95	
	% within Traject	35,8%	14,7%	49,5%	100,0%	

EFFECTEN OP LANGE TERMIJN

Van de 97 dossiers konden 68 dossiers van de jeugdrechtsbank worden ingekeken om een eerste ruw idee te hebben over de lange-termijn effecten van de NPT-trajecten in Raidho. Aangezien we geen inzage hadden in de dossiers op het parket is dit slechts een beperkte weergave: eens het dossier werd overgedragen, hebben we er immers geen zicht meer op of de jongeren nog feiten hebben gepleegd. Daarnaast is het uiteraard mogelijk dat de jongeren feiten hebben gepleegd, maar niet werden betrapt. Toch geven de cijfers een eerste indicatie over de lange-termijn effecten van de trajecten in Raidho.

Van de bestudeerde dossiers zien we dat 44,1% geen nieuwe feiten heeft gepleegd en 55,9% recidive toont nadat de trajecten in Raidho waren afgerond.

Statistics		
JRB		
N	Valid	68
	Missing	29

JRB					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Geen NWF	30	30,9	44,1	44,1
	Recidive	38	39,2	55,9	100,0
	Total	68	70,1	100,0	
Missing	0	29	29,9		
Total		97	100,0		

Meer specifiek valt het hierbij op dat van de positief afgeronde trajecten 85,7% geen nieuwe feiten heeft gepleegd volgens hun dossier bij de jeugdrechtsbank.

Afsluiting * JRB Crosstabulation				
			JRB	
			Geen NWF	Total
Afsluiting	Positief	Count	24	28
		% within Afsluiting	85,7%	100,0 %
	Negatief	Count	4	11
		% within Afsluiting	36,4%	100,0 %
	Drop-out	Count	2	29
		% within Afsluiting	6,9%	100,0 %
Total		Count	30	68
		% within Afsluiting	44,1%	100,0 %

BESLUIT

Zoals blijkt uit de dossieranalyse, werkt Raidho met een zeer specifieke doelgroep nl. jonge veelplegers met een matig tot hoog risico op recidive. Hiermee worden verschillende trajecten gelopen, niet steeds in overeenstemming met de NPT-methodiek zoals deze in oorsprong bedoeld was (veel buitentrajecten). De doeltreffendheid van deze trajecten is grillig en schommelt doorheen de jaren. Eenduidige verklaringen voor deze schommelingen konden niet teruggevonden worden in de data, maar er kan verondersteld worden dat een veelheid aan factoren (bijv. stabiliteit in teams, anciënniteit in teams, factoren bij de GI, etc.) deze mee beïnvloeden. De eerste ruwe inzichten op de lange-termijn-effecten van positief afgeronde NPT-trajecten zijn echter hoopvol.

Hoewel deze analyse slechts een eerste inblik betreft in de trajecten van Raidho, biedt ze wel de mogelijkheid om met het team in discussie te gaan rond de doeltreffendheid van hun trajecten: wat zijn beïnvloedende factoren?

RESULTATEN FOCUSGROEP

De focusgroep in het team Raidho bracht allerlei factoren aan het licht die volgens de ervaring van de praktijkwerkers mee de doeltreffendheid van hun trajecten beïnvloeden. Deze factoren bevinden zich op verschillende niveaus. Om de reflecties van de praktijkwerkers te bundelen werd gebruik gemaakt van het conceptueel schema CAIMeR. Blom en Morren (2009) ontrafelen complexe sociale interventies tot een aantal componenten. (CAIMeR-schema):

- ✓ (C) *De context* waarin een interventie plaatsvindt: dit is zowel de bredere sociale en culturele context waarin cliënten leven en een interventie plaatsvindt, als de meer lokale levensomstandigheden, microrealiteit van een gezin;
- ✓ (A) *De actoren* die op directe en indirecte wijze betrokken zijn bij de interventie en het samenspel tussen deze actoren;
- ✓ (I) *De interventie* zelf dit is de acties van de hulpverlener naar het cliëntensysteem;

- ✓ (M) *De onderliggende mechanismen* waardoor een interventie in een bepaalde context leidt tot resultaten;
- ✓ (R) *De resultaten* van de interventie.

De reflecties vanuit de alledaagse praktijk geven een eerste aanzet om NPT-trajecten te ontrafelen in deze verschillende componenten en hun doeltreffendheid te contextualiseren. Zo wordt bijvoorbeeld zichtbaar in welke context trajecten plaatsvinden, welke actoren mee vormgeven aan de trajecten en hoe belangrijk de manier is waarop interventies worden uitgevoerd. Op basis hiervan kunnen werkende en belemmerende mechanismen worden weerhouden die de doeltreffendheid van begeleidingen gaan beïnvloeden.

BEWEGEN IN VERSCHILLENDE BEÏNVLOEDENDE CONTEXTEN

Tijdens de focusgroep wordt allereerst duidelijk dat de NPT-begeleiders zich bewegen in verschillende contexten: de context waar de jongere naar terugkeert, de context van de gemeenschapsinstelling en de context van hun eigen organisatie. Deze contexten kunnen succesvolle trajecten bevorderen of belemmeren.

DE CONTEXT WAAR DE JONGERE NAAR TERUGKEERT

‘Hun omgeving waar je weinig invloed op hebt, een context waar vanalles kan mislopen... Wij zijn zo hard met de jongere bezig, maar die jongere gaat wel naar zijn context, naar zijn vrienden. Als we daar niet voldoende mee aan de slag kunnen gaan ja...(...) Daar merken we dat nog wel een gat is ...’

‘Ja ja... ook omdat we daar niet altijd de tijd voor hebben en omdat die jongere daar soms geen toegang tot verleent. Er zijn jongeren die er veel baat bij hebben om geen namen te noemen.’

Begeleiders wijzen allereerst op de rol van de context waar een jongere naar terugkeert. NPT is zeer sterk gericht op de jongere: zijn identiteit, denkpatronen, coping, etc. Tegelijkertijd moet de jongere ook terug naar een bepaalde context die een invloed op hen heeft: soms is deze invloed positief en wordt hier mee de schouders gezet onder de NPT-begeleiding. Soms is de invloed ook negatief en hebben NPT-begeleiders hier weinig/geen toegang toe. De begeleiders vinden dit één van de minpunten van het programma: NPT rijkt hen weinig handvaten om actief met de context aan de slag te gaan wanneer een jongere de deur dicht doet.

DE CONTEXT VAN DE GEMEENSCHAPSINSTELLING

‘Doordat ze uit de omgeving worden gehaald, is de nood ook minder hoog voor jongeren om die criminele identiteit te blijven handhaven, die verdwijnt niet maar ja... je hebt iets meer opening om daar wel iets mee te doen en om ingang te vinden bij die gasten ...’

‘Uhu. Ze moeten daar ook keihard werken hé in die GI: dat is echt een last voor onze jongeren en wij kunnen dat ook gebruiken in onze begeleiding. Als ge deez gaat doen: wat

zouden de gevolgen kunnen zijn? Zou ge terug naar de GI moeten gaan? Dat kunnen wij echt gebruiken.’

Een tweede context waarin de NPT-begeleider zich bewegen, is deze van de gemeenschapsinstelling. Hierbij geven ze aan dat de invloed van deze gemeenschapsinstelling op hun trajecten vaak positief is: doordat jongeren uit hun vertrouwde context worden gehaald, wordt hun criminele identiteit iets minder sterk vastgehouden en komt er ruimte voor de NPT-begeleiders om constructieve trajecten met de jongeren uit te zetten. Tegelijkertijd vormt het GI ook een stok achter de deur wanneer de jongere thuis verblijft. Jongeren willen veelal immers niet terugkeren naar de GI. Dat maakt het volgens de begeleiders van Raidho niet evident bij buitenstarters: zij ervaren minder de nauwe samenwerking tussen het GI en de NPT-dienst.

ORGANISATORISCHE CONTEXT

‘En dan kan die vervanger nog zo zijn best doen, dat maakt niet uit. Die jongere denkt: ‘Toch niet weer opnieuw mijn verhaal en ... Wij zijn geen vertrouwenspersonen, maar er wordt toch een zeker samenwerkingsband opgesteld ja...die dan doorbroken wordt...’

‘Ja, ja... de caseload wordt hoger en dat gaat ten koste van ‘de manier waarop’

‘Nieuwe begeleiders ook, we hebben een heel nieuw team. En het is altijd even zoeken in het begin met een nieuwe methodiek...dat heeft ook zijn impact.’

Tot slot bewegen de NPT-begeleiders zich ook in hun eigen organisatorische context. Stabiliteit in deze context vinden de begeleiders van Raidho zeer belangrijk. Wanneer collega's langdurig afwezig zijn, geven begeleiders bijvoorbeeld aan dat processen met jongeren worden verstoord: jongeren moeten opnieuw hun verhaal doen, opnieuw iemand anders leren vertrouwen. Tegelijkertijd wordt hun caseload daardoor hoger, wat ten koste gaat van hun proactief handelen, de flexibiliteit, etc. Ook nieuwe begeleiders zijn niet evident: zij moeten zich nog inwerken in de methodiek, leren afstemmen op de doelgroep, etc. Tot slot creëert instabiliteit in een organisatie ook moeilijke processen in teams: begeleiders voelen zich minder ondersteund, kunnen minder terugvallen op collega's en hun onveiligheid verhoogt. Dit heeft volgens de begeleiders in Raidho een impact op hoe de trajecten met de jongeren lopen.

EEN SAMENSPEL TUSSEN VERSCHILLENDE ACTOREN

Tegen de achtergrond van deze verschillende contexten, geven verschillende actoren vorm aan een NPT-traject met een jongere.

DE ROL VAN DE CONSULENT

‘Ja ... nu het is al benoemd hoor, maar de samenwerking met de consulent vind ik daar toch ook heel belangrijk in. (...) Consulenten kunnen soms echt een beetje de andere richting uit gaan en dan begint ...ja, dan voel ik toch dat uw NPT-begeleiding begint te daveren dan.’

De rol van de consulent is volgens de begeleiders van Raidho heel belangrijk in dit kader. Al te vaak komt het volgens hen voor dat consulenten gedurende hun NPT-traject alsnog een andere richting uitgaan: ze nemen een andere insteek dan de NPT-begeleider of beginnen te twijfelen aan het nut van de NPT-begeleiding. Van zodra dit gebeurt, geven de begeleiders aan dat ze voelen dat hun traject met de jongere onder druk komt te staan.

DE ROL VAN DE JEUGDRECHTER

‘Ja, we hebben heel vaak hetzelfde met jeugdrechters hé.(...) . Hé, wij zeggen vaak tegen onze jongeren: ‘pas op voor de jeugdrechter, ik weet niet wat hij gaat doen als ge zo een gedrag stelt’ (...) Maar als ze dan uiteindelijk toch bij de jeugdrechter zitten dan krijgt die helemaal geen berisping, dan krijgt die nog eens kans...’

Ook de rol van de jeugdrechter ervaren de NPT-begeleiders als erg belangrijk. Wanneer een jeugdrechter de NPT-begeleiding niet samen met de andere actoren vasthoudt dan wordt het erg moeilijk om succesvolle trajecten uit te bouwen. Hierbij benadrukken de begeleiders dat ze het noodzakelijk vinden dat een jeugdrechter een strenge positie inneemt; deze strengheid hebben ze nodig om jongeren te motiveren voor hun traject.

DE ROL VAN DE JONGERE ZELF

‘Als die zo iets heeft: ‘No way!’, ook al geeft heel de context aan dat ze erachter staan... ja... we blijven wel werken met de jongeren uiteraard he ...’

‘Jongeren met een beperkte capaciteit, met een beperkte intelligentie dat zijn gevaren, ja...oranje vlaggen voor ons omdat we merkend at we moeilijk kunnen reflecteren met die gasten en dan is het niet evident om echt ons methodisch werk te kunnen doen.’

Uiteraard speelt ook de jongere zelf een belangrijke rol in het vormgeven van zijn/haar traject. Wanneer de jongere zelf niet gemotiveerd is, zelf niet achter de NPT-begeleiding staat dan is het moeilijker. Er wordt dan nog steeds in traject gegaan en soms zijn er alsnog positieve uitkomsten, maar de kans dat het misloopt is bij deze jongeren groter. Daarnaast zijn er een aantal jongeren waarvan ze weten dat de NPT-trajecten minder impact hebben: dit zijn jongeren met beperkte intellectuele mogelijkheden: hierbij wordt reflecteren op metaniveau immers moeilijk. Dit vormt normaalgezien een tegenindicatie om een NPT-traject op te starten, doch soms wordt alsnog van start gegaan.

DE AFSTEMMING EN COMMUNICATIE MET DE GEMEENSCHAPSINSTELLING

‘Bijvoorbeeld vrijetijdsbesteding, het is belangrijk dat jongeren een vrijetijdsbesteding hebben bijv. voetbal en dan verwacht de GI soms dat wij een wedstrijd gaan meevolgen en kijken: is hij daar? Bijna achter de rug gaan controleren. Ja, dat doen wij niet. ‘

‘Ja en jongeren maken in de gemeenschapsinstelling een actieplan: wat als ik naar huis ga? Maar in het verleden werd dat niet gedeeld, wij kregen dat niet. Terwijl er wel de impliciete verwachting was dat wij dat mee zouden opvolgen. Ja, daar zetten we nu ook meer op in ...’

‘We hechten veel belang aan dat formeel overleg, we houden elkaar ook op de hoogte bijv. door tweewekelijks een mail. We hebben ook graag dat er zoveel mogelijk mensen aanwezig zijn op die rondetafels om mee de zwaarte daarvan te onderstrepen. Ja, dat kader is essentieel.’

Ook de gemeenschapsinstelling noemen de begeleiders van Raidho als een belangrijke actor die mee vormgeeft aan hun trajecten met de jongere. Een goede afstemming door middel van gestroomlijnde verwachtingen, een gezamenlijk actieplan en expliciet formeel overleg om het kader te onderstrepen, vinden de begeleiders zeer belangrijk.

DE ROL VAN ‘DE ANDERE JONGEREN’

‘Dat gebeurt. We mogen ook niet onderschatten hoe dat bericht in Antwerpen rondgaat. Die gasten die kennen elkaar, dat hou je niet voor mogelijk wat die allemaal van elkaar weten.’

Tot slot noemen de begeleiders van Raidho nog een verrassende laatste actor nl. de andere jongeren in Antwerpen en de opinies, ideeën, etc. die hier leven omtrent NPT. Volgens begeleiders vertellen jongeren elkaar veel over wat NPT is, hoe ze er onderuit geraken, etc. Dit heeft mee een impact op hoe jongeren in een begeleiding staan, maar is soms moeilijk voor NPT-begeleiders om aan de oppervlakte te krijgen.

DE INTERVENTIE. HET BELANG VAN DE MANIER WAAROP

Binnen verschillende contexten en via deze diverse actoren krijgt een NPT-begeleiding vorm. Hierbij benadrukken de begeleiders van Raidho een aantal aspecten die volgens hen van belang zijn om interventies met jongeren te laten slagen.

NAAST DE JONGERE STAAN

‘Hoe wij ons verhouden tot de jongere dat moet behouden blijven. Dat wij naast de jongeren staan en niet erboven. Ik denk dat dat een hele belangrijke is.’

Het eerste wat de begeleiders benadrukken, is de houding van waaruit interventies vormkrijgen. Om NPT te laten slagen is het volgens hen belangrijk dat je als begeleider naast de jongere kan gaan staan en met hen samenwerkt. Van zodra jongeren voelen dat je je boven hen stelt, wordt het volgens hen moeilijk om een alliantie op te bouwen.

VANUIT JE BUIK TOEPASSEN

‘Ja, maar je moet hem vanuit je buik kunnen toepassen. Bijvoorbeeld: ‘goede pad, slechte pad’. Dat kan je op zoveel verschillende manieren inzetten... Je kan daar iets vooraf geprint en met pijltjes en ... Of je kan met een stok in het zand een pijl naar links en een pijl naar rechts tekenen. En dan het gesprek op gang brengen. En dan gaat het over dezelfde dingen.’

Hoewel de begeleiders het belang van hun methodisch kader meermaals onderstrepen, geven ze ook aan dat dit methodisch kader moet toegepast worden ‘vanuit de buik’. Hiermee bedoelen ze enerzijds dat de begeleider het zich eigen moet maken, het moet laten passen bij zijn eigen

persoon. Daarnaast bedoelen ze ook dat dit voortdurend moet afgestemd worden op de jongere: zijn eigenheid en nood. Wanneer methoden en technieken te sec worden toegepast dan sluiten ze niet aan en dit heeft volgens de begeleiders een impact op hun resultaat.

FLEXIBILITEIT

‘Ja... Ik denk dat je goed moet evalueren en dat je ook moet durven afstappen van een bepaald pad dat je aan het bewandelen bent. Als je na een paar maanden vastloopt ...ja, gooi het dan eens over een totaal andere boeg misschien.’

Daarnaast geven de begeleiders ook aan dat er een zekere flexibiliteit nodig is om NPT-trajecten te laten slagen. Wanneer je vastloopt, moet je dat durven bespreken en durven kiezen voor een andere weg. Dat betekent soms dat buiten de lijntjes gekleurd wordt en kleine afwijkingen op het methodisch kader worden gemaakt.

EVENWICHTSOEFENING MET VERTROUWELIJKHEID

P: ‘Wat ik ook lastig vind, is dat jongeren op een gegeven moment wel eens wat meer willen vertellen en dan komen we wel wat zaken te weten die ook gemeld moeten worden aan de consulent en ja dan zie je wel die teleurstelling bij de jongeren. Ook al leg je dat wel op voorhand uit, maar ja ...toch hebben die gasten op een bepaald moment wel nood aan iemand aan wie ze dat dan kwijt kunnen en dan doen ze dat en ja ...Vaker meegemaakt al ...’

O.: ‘Dat heeft ook een impact op het vertrouwen?’

P: ‘Zeker weten. Dan ben je opeens maanden werk kwijt.’

Een moeilijkheid in het uitzetten van NPT-trajecten vinden de begeleiders van Raidho de voortdurende evenwichtsoefening met vertrouwelijkheid. Enerzijds staan ze naast de jongere, bouwen ze hiermee een band op en vragen ze vertrouwen. Anderzijds staan ze ook in direct contact met de consulent en moeten ze zaken melden. Dat is een zeer kwetsbaar evenwicht en een belangrijk onderdeel van de interventie. Soms loopt dit moeilijk en verliezen ze het vertrouwen van jongeren.

BETROKKENHEID VAN DE CONTEXT

Ik heb al eens gehad dat de moeder de reden was dat een begeleiding is afgesloten. Dan denk ik ja ok... ik merk daar wel een gemis in. De methode van NPT is daar minder ja ...

Tot slot geven de begeleiders van Raidho aan de NPT-methodiek minder ruimte laat voor het werken met de context van jongeren. Dit terwijl de context soms de reden is dat begeleidingen moeten stopgezet worden of mislopen. Dit vinden de begeleiders één van de verbeterpunten van de methodiek.

ONDERLIGGENDE WERKENDE EN TEGENWERKENDE MECHANISMEN

Uit de boven beschreven reflecties van het team licht een belangrijk werkend en tegelijk tegenwerkend mechanisme op dat de doeltreffendheid van NPT-trajecten mogelijk beïnvloedt.

EEN KADER ROND DE JONGERE ÉN BEGELEIDER

En niet alleen het persoonlijk netwerk, maar ook het hulpverlenersnetwerk, consulent en jeugdrechter en ...ja... zij moeten met z'n allen wel mee dat kader kunnen bieden voor de jongere. Wanneer daar lacunes of gaten vallen ...ja, dan merken we dat het steeds moeilijker wordt om de jongere te motiveren en ja ...'

'Om deze job te kunnen doen, heb je ook je collega's nodig en een veilig team om op terug te kunnen vallen en als je je daar minder veilig voelt dan heeft dat wel een impact om hoe je in je begeleidingen staat.'

Begeleiders wijzen op het belang van een goed afgestemd en vrij strikt kader van contextfiguren, diensten, jeugdrechter, consulent en GI dat de jongere in het NPT-traject mee vasthoudt én van een veilig, stabiel en ondersteunend kader vanuit hun eigen voorziening dat hen als begeleider ondersteunt. Wanneer binnen beide kaders kan gewerkt worden dan voelen ze dat er de nodige ruimte is om naast de jongere te gaan staan, om interventies vanuit de buik en met de nodige flexibiliteit toe te passen, enz. en dan zullen begeleidingen doeltreffender zijn.

GATEN IN DE KADERS

Wanneer er echter een gat komt binnen het kader rondom een jongere dan komt deze ruimte in het gedrang. Wanneer een consulent niet meer op dezelfde lijn zit, een jeugdrechter opeens minder streng optreedt, buitenstarters moeten begeleid worden, de context waar een jongere naar terugkeert niet actief kan betrokken worden, etc. dan wordt het moeilijker voor NPT-begeleiders om nog naast de jongere te gaan staan en moet veel energie en aandacht gegeven worden aan het dichten van de gaten. Wanneer er een gat in hun eigen kader komt, dan voelen begeleiders zich minder ondersteund, stijgt hun caseload en komt de flexibiliteit waarop interventies worden toegepast in het gedrang.

RESULTATEN

De begeleiders geven aan dat ze niet schrikken van de wisselende cijfers rond doeltreffendheid. Er zijn zoveel factoren die mee bepalen hoe de doeltreffendheid van trajecten zullen lopen. Wel drukken ze de zin uit om met de cijfers én de inzichten rond doeltreffendheid aan de slag te gaan en uit te zoeken hoe ze de doeltreffendheid van hun trajecten kunnen verbeteren en stabiliseren.

BESLUIT WERKPAKKET 1

De unieke combinatie van cijfers en ervaringen rond de NPT-trajecten in Raidho maakt het mogelijk om een leerproces in het team van Raidho te stimuleren. Op basis van de cijfers uit de dossieranalyse blijkt dat Raidho een zeer specifieke, complexe doelgroep bereikt nl. jonge veelplegers met een hoog risico op recidive. Ondanks het feit dat hierbij hetzelfde programma gedurende de afgelopen jaren werd toegepast, zien we dat de doeltreffendheid van deze trajecten sterk schommelt doorheen de jaren (tussen 25% en 42,9% positieve trajecten). Deze doeltreffendheid kan niet verklaard worden vanuit eigenschappen van de doelgroep of het type traject. In de focusgroep kunnen hieromtrent kwalitatief echter wel hypothesen geformuleerd worden. Zo wijst het team Raidho op de complexiteit van hun trajecten en op het belang van een duidelijk kader; zowel voor de jongere (een nauwe samenwerking tussen NPT-begeleiders, GI, jeugdrechters, consulenten, de jongere en zijn context), als voor zichzelf (stabiliteit in hun team, supervisie, intervisie, etc.). Wanneer dit kader er niet is dan moet de NPT-begeleider immers veel energie stoppen in het dichten van gaten en gaat dit ten koste van de uitvoering van het programma (de flexibiliteit, de manier waarop, etc.). Dit heeft volgens het team effect op de doeltreffendheid van hun trajecten. Vanuit deze hypothesen kunnen lokale verbeteracties worden uitgezet en kan gemonitord worden in hoeverre dit een weerslag heeft op de cijfers omtrent doeltreffendheid.

WERKPAKKET 2:

EEN LITERATUURONDERZOEK NAAR WERKZAME FACTOREN

ACHTERGROND EN PROBLEEMSTELLING

Het doel van dit werkpakket is om de reeds aanwezige kennis over ‘wat werkt’ bij delinquente jongeren in kaart te brengen. Hierbij ligt voornamelijk de nadruk op mobiele methoden of interventies die parallel lopen met de opname in een gemeenschapsinstelling. Het finaal doel van deze interventies is gelijk, namelijk het voorkomen van recidive bij jongeren die als misdrijf omschreven feiten hebben gepleegd.

Bij een eerste exploratieve zoektocht in de literatuur wordt al snel duidelijk dat er binnen het domein jeugddelinquentie een grote consensus bestaat over ‘wat werkt’. Sinds Robert Martinson’s bekende uitroep *‘with few isolated exceptions, the rehabilitative efforts that have been reported so far had no appreciable effect on recidivism’* in zijn paper van 1974 (p.25) en de review van Lipton, Martinson en Wilks (1975) die deze uitroep ondersteunde, is er binnen het vakgebied een explosie van (quasi-) experimenteel onderzoek en reviews en meta-analyses geweest (Lipsey, 2014). Volgens Gendreau en collega’s (2004) kunnen we hierin verschillende fases onderscheiden. Waar eerst de nadruk lag op het uitzoeken welke methodes werkzaam zijn (‘Werkt het?; zie Palmer, 1975, Cullen & Gilbert, 1982), verschoof de aandacht geleidelijk aan via de Canadese psychologen Andrews, Ross en Gendreau naar het openen van de black box van werkzame interventies en het benoemen van werkzame factoren (‘Wat werkt?’). Een reeks narratieve reviews verscheen, soms onthaald met enthousiasme en soms met de nodige scepsis. Via een aantal groots uitgezette meta-analyses enkele jaren later (midden jaren tachtig) konden deze werkzame factoren echter ondersteund worden (Gendreau & Andrews, 1990). Dit is toch wel opmerkelijk, gegeven de veelheid aan studies die werd bestudeerd, de verschillende aanpak in de diverse meta-analyses, etc. en heeft een relatieve consensus t.a.v. de werkzame factoren tot gevolg (Gendreau et al. 2006; Lipsey & Cullen, 2007).

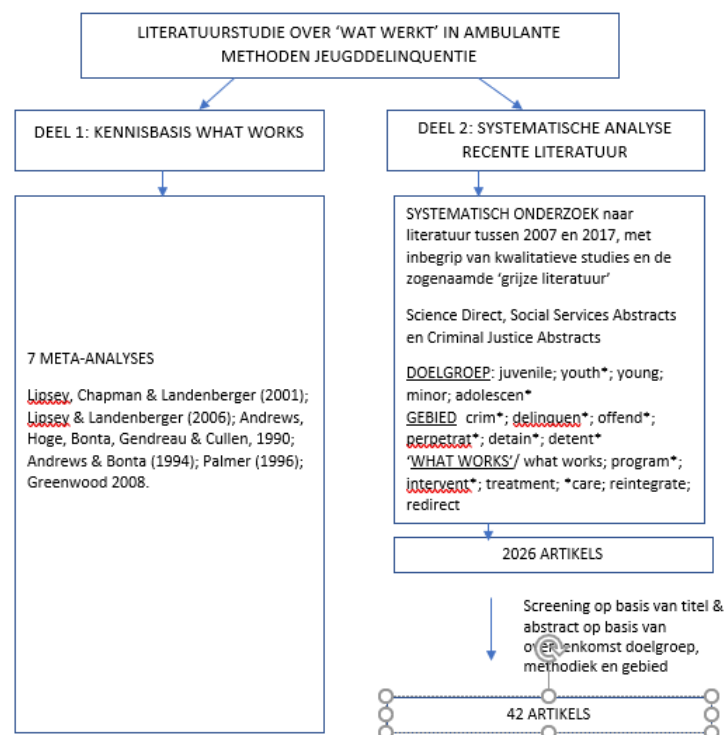
Een tweede, al iets grondigere, inzage in de literatuur toont ook enkele kritische stemmen t.a.v. deze evolutie. Zo wijzen verschillende auteurs ons ook de beperkingen van bovenstaande meta-analyses, die zich enkel beroepen op ‘hard’ bewijs dat afkomstig is van experimenteel onderzoek. Wat met de kwalitatieve studies die de stem van jongeren, familie of praktijkwerkers in beeld

brengen? Wat met etnografisch onderzoek dat binnendringt in de alledaagse praktijk van jeugddetentie? Wat met beschrijvend onderzoek van praktijkorganisaties die evidence-based methodes proberen te implementeren en terugblikken op het gelopen proces? Wat met de praktijkkennis van mensen die elke dag aan de slag gaan met deze doelgroep?

DOELSTELLING EN OPZET VAN DE LITERATUURSTUDIE

Het doel van deze literatuurstudie is om de inzichten vanuit de klassieke meta-analyses en vanuit de recente literatuur (inclusief kwalitatief onderzoek) met elkaar te integreren om zo te komen tot een rijke theoretische toetssteen wat betreft ambulante methoden jeugddelinquentie. Via deze toetssteen kunnen ambulante methoden jeugddelinquentie worden gescoord naargelang hun overeenkomst met deze principes en kan een inschatting worden gemaakt van hun theoretische werkzaamheid.

Om te komen tot deze integratie van inzichten, wordt een gefaseerd literatuuronderzoek uitgevoerd.

In een eerste fase werden de grote meta-analyses die hebben geleid tot de kennisbasis over 'what works' gedetailleerd doorgenomen en wordt elke factor gedetailleerd beschreven. Hiervoor werden 7 meta-analyses doorgenomen. Dit zijn de meta-analyses waar in recente literatuur zeer consequent naar wordt verwezen bij het formuleren van de 'what works' principes.

In een tweede fase werd vervolgens een systematisch onderzoek gedaan naar literatuur tussen 2007 en 2017, met inbegrip van kwalitatieve studies. De databanken Science Direct, Social Services Abstracts en Criminal Justice Abstracts werden systematisch doorzocht op ‘peer reviewed’ artikels aan de hand van enkele vastgelegde zoektermen (zie figuur). Omwille van de brede zoektermen werd een totaal van 2026 artikels gevonden. Deze werden vervolgens gescreend op basis van hun titel en/of abstract op hun relevantie met betrekking tot het thema van dit literatuuronderzoek. De vele artikels met zuiver doelgroeponderzoek, studies over residentiële jeugddetentie, papers over zeer specifieke doelgroepen zoals seksueel delinquenten of drugsverslaafden of artikels over zogenaamde ‘boot camp’-interventies werd uitgezuiverd. Dit leidde tot een taal van 42 artikels. Deze artikels werden vervolgens methodisch beschreven en inhoudelijk samengevat. Op basis hiervan werd het tweede deel van het literatuuronderzoek beschreven.

RESULTATEN LITERATUURONDERZOEK DEEL 1

EEN OVERZICHT VAN DE WERKZAME FACTOREN

Voor elke factor gedetailleerd wordt beschreven, beginnen we met een algeheel overzicht. Dit overzicht beschrijft de werkzame factoren die uit de verschillende meta-analyses naar voor komen.

‘WHAT WORKS’ FACTOREN IN HET VOORKOMEN VAN RECIDIVE BIJ DELINQUENTE JONGEREN

✓ <u>FACTOR 1</u> De interventie is cognitief-gedragsmatig van aard. ✓ <u>FACTOR 2</u> De interventie is duidelijk beschreven, de uitvoerders krijgen een training in de interventie en de programmatrouw wordt bewaakt. ✓ <u>FACTOR 3</u> De intensiteit van de interventie wordt afgestemd op de risico’s tot recidive bij de jongere. Interventies voor jongeren die een gemiddeld tot hoog risico tot recidive tonen, zijn het meest succesvol (RISK-principe) ✓ <u>FACTOR 4</u> De interventie is direct gericht op de criminogene noden van de jongere (NEED-principe) ✓ <u>FACTOR 5</u> De interventie is afgestemd op de responsiviteit van de jongeren (RESPONSIVITY-principe) ✓ <u>FACTOR 6</u> Er wordt gebruik gemaakt van een assessment om de RISK-NEED-RESPONSIVITY van de jongere te analyseren ✓ <u>FACTOR 7</u> De familie van de jongere wordt betrokken bij de behandeling

Hoewel er soms accentverschillen zijn tussen de verschillende auteurs (bijv. sommige auteurs leggen voornamelijk de nadruk op Risk-Need-Responsivity factoren; anderen werken vooral de aard van de interventie en aspecten als programmatrouw, etc. uit), valt hierbij een algemene consensus over de inhoud op.

FACTOR 1: DE INTERVENTIE IS COGNITIEF GEDRAGSMATIG VAN AARD

De eerste ‘what works’ factor die kan onderscheiden worden is dat de interventie een cognitief-gedragsmatige component behoort te hebben. Zo toont de meta-analyse van Lipsey, Chapman & Landenberger (2001) dat interventies die zich specifiek richten op cognitieve verstoringen (= fouten in het interpreteren van situaties bijv. egocentrisch denken, verkeerd interpreteren van sociale signalen, gebrek aan moreel denken, verkeerd attribueren van schuld, etc.) leiden tot een verlaagde kans tot recidive. Dit komt ook terug in de meta-analyse van 58 experimentele en quasi-experimentele studies van Lipsey & Landenberger (2006) waarin werd aangetoond dat jongeren die een cognitief-gedragsmatige behandeling kregen ongeveer 25% minder recidiveerden dan jongeren die geen behandeling kregen.

FACTOR 2: DE INTERVENTIE IS DUIDELIJK BESCHREVEN, DE BEGELEIDERS KRIJGEN EEN TRAINING EN DE MODELTROUW WORDT NAGEGAAN

De tweede ‘what works’-factor is van geheel andere aard en betreft de mate waarin de interventie gedetailleerd werd beschreven (en bijgevolg een programmahandleiding heeft), de uitvoerders hierin werden getraind en de programmatrouw (de mate waarin de uitvoerders trouw blijven aan de interventie) wordt gemonitord. Zo toont onderzoek aan dat interventies die met een hoge programma-integriteit worden uitgevoerd, effectiever zijn dan programma’s die met een lage integriteit werden uitgevoerd (Andrews et al., 1990; Andrews & Bonta, 1994; Greenwood, 2008).

FACTOR 3: HET RISK-PRINCIPE

De derde ‘what works’ factor die kon worden onderscheiden, is het RISK-principe (zie bijv. Andrews et al., 1990; Andrews & Bonta, 1994). Dit principe houdt in dat behandelingen steeds moeten worden afgestemd op het risico dat een jongere vertoont om te recidiveren. Wanneer het risico op recidive klein is, kan met andere woorden een interventie van geringe intensiteit volstaan of kan zelfs beslist worden dat geen interventie nodig is. Is de kans op recidive echter matig tot groot, dan is het belangrijk dat er een langdurige en intensieve interventie wordt ingezet. Wanneer de interventie niet goed is afgestemd op dit RISK-principe, kan een aanpak contraproductief werken. Er kan een ‘big four’ onderscheiden worden wat betreft de risicofactoren die het meest gelinkt zijn aan recidive, nl.:

THE ‘BIG FOUR’ RISICOFACTOREN	
1	De individuele delictgeschiedenis van de jongere

2	Antisociale attituden
3	Antisociale 'peers'
4	Persoonlijheidsaspecten als bijv. een gebrekkige zelfcontrole, agressiviteit, ...

Deze kunnen uitgebreid worden tot de 'central eight' met risicofactoren die iets gematigder worden gelinkt aan recidive.

EEN UITBREIDING TOT DE 'CENTRAL EIGHT' RISICOFACTOREN	
5	Een gezinsproblematiek (bijv. verwaarlozing, gebrek aan controle)
6	Druggebruik
7	School- of jobproblemen
8	Een gebrek aan positieve vrijetijdsbesteding

Onderzoek heeft aangetoond dat het vooral de opeenstapeling van risicofactoren, ook wel risicocumulatie genoemd, is die de kans op delinquent gedrag aanzienlijk verhoogt. Op basis van dit theoretisch kader werden verschillende elementen ontwikkeld om het risico tot recidive bij jongeren te kunnen inschatten bijv. de RISC, of de SAVRY. Hierop kan vervolgens de intensiteit van een behandeling worden afgestemd.

FACTOR 4: HET NEED-PRINCIPE

De volgende 'what works'-factor valt onder het NEED-principe (zie ook hier bijv. Andrews et al. 1990; Andrews & Bonta, 1994). Dit principe houdt in dat een interventie zich steeds moet richten op de criminogene behoeften van de jongere. Criminogene behoeften zijn dynamische (veranderbare) risicofactoren. Dit zijn met andere woorden bovenstaande 'central eight' risicofactoren, met uitzondering van de delictgeschiedenis van de jongere (dit is een statische risicofactor). Zoals Andrews in verschillende meta-analyses aantoont zijn interventies die direct inzetten op deze criminogene noden het meest effectief (zie bijv. Andrews & Bonta, 1994).

FACTOR 5: HET RESPONSIVITY PRINCIPLE

Om het RISK-, NEED- en RESPONSIVITY-model te vervolledigen, is er tot slot het RESPONSIVITY-principe. Dit houdt in dat een interventie moet afgestemd worden op de motivatie, de leerstijl en de intellectuele mogelijkheden van de jongere (zie bijvoorbeeld Andrews et al., 1990). Andrews et al. (1990) maken het onderscheid tussen 'algemene responsiviteit' en 'specifieke responsiviteit'. Algemene responsiviteit betreft algemene leerprincipes die gelden voor de gele populatie en specifieke responsiviteit gaat over de afstemming op ieders eigen karakteristieken en specifieke leerstijl. Volgens de algemene responsiviteit is het belangrijk om tijdens je interventie gebruik te maken van technieken die algemeen hun effect hebben bewezen

zoals bijvoorbeeld positieve bekrachtiging, rollenspel, etc. Volgens de specifieke responsiviteit is het juist belangrijk om je interventie af te stemmen op specifieke eigenschappen van de jongere zoals etniciteit, gender, leeftijd, intellectuele capaciteiten, persoonlijkheid, etc. Factoren die specifiek voor delinquente jongeren belangrijk zijn bijv. een geschiedenis van seksueel misbruik, een gebrek aan sociale vaardigheden, conceptueel denken, probleemoplossingsvaardigheden, etc. Hoewel er uitgebreid onderzoek is naar de 'RISK' en 'NEED'-principes, zijn de studies met betrekking tot responsiviteit echter eerder beperkt, zeker wat betreft specifieke responsiviteit.

FACTOR 6: DE INZET VAN ASSESSMENT INSTRUMENTEN

De zesde 'what works' factor die kon onderscheiden worden draait om de inzet van specifieke assessment instrumenten. Dit wordt reeds benadrukt in het vroegere werk van Andrews & Bonta (et al., 1990;1994) en wordt verder bevestigd in zijn later werk. Zo toont later onderzoek aan dat interventies die gebaseerd zijn op een RNR-assessment grotere reducties tonen in recidive bij delinquente jongeren (bijv. Andrews & Bonta, 2010).

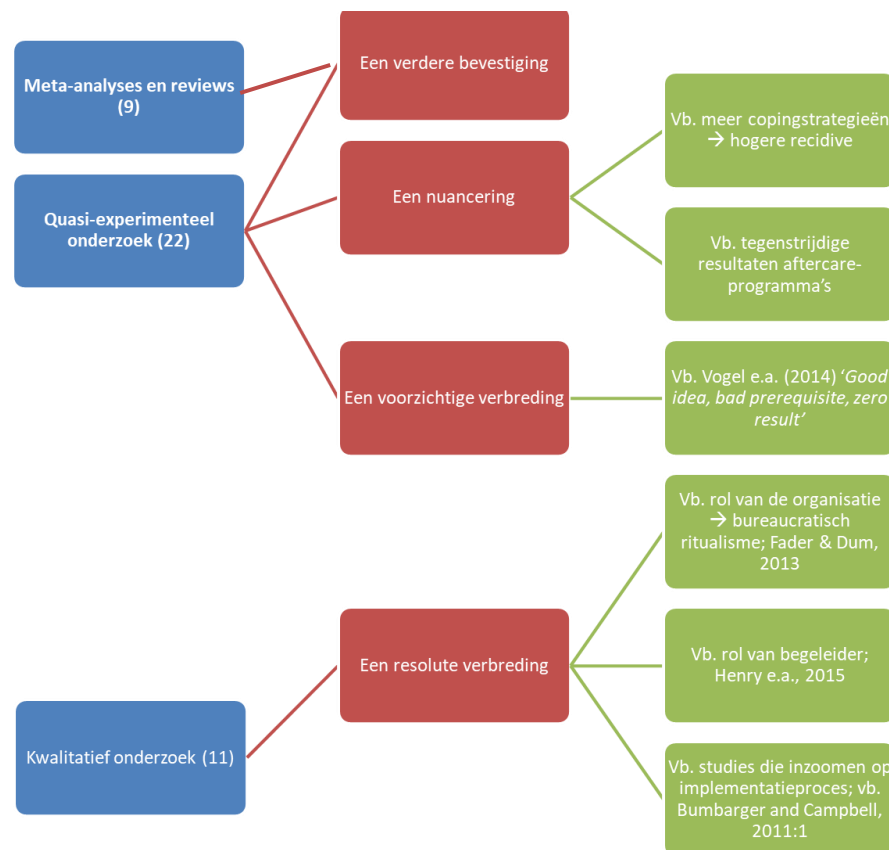
FACTOR 7: DE FAMILIE VAN DE JONGERE WORDT BETROKKEN BIJ DE BEHANDELING

Aangezien onderzoek aantoont dat een aantal gezinsfactoren bijdragen tot een hoger risico op delinquent gedrag bijv. de gezinssamenstelling, een gebrek aan supervisie, conflicten, communicatieproblemen, coërcieve processen, is het niet verwonderlijk dat interventies die de familie van de jongere betrekken en specifiek ingaat op bovenstaande domeinen, in meta-analyses worden weerhouden als effectiever dan interventies die dat niet doen (zie bijv. Palmer, 1996; Greenwood, 2008).

RESULTATEN DEEL 2 LITERATUURONDERZOEK

ALGEMENE TENDENS

Uit de systematische analyse van de recente literatuur kunnen een aantal tendensen worden beschreven. Zo vonden we een verdere bevestiging, een nuancering en een verbreding van bovenstaand beschreven kennisbasis (zie figuur).

BEWEGING 1: EEN BEVESTIGING VAN DE KENNISBASIS.

Allereerst vinden we voornamelijk in de meta-analyses, reviews en het quasi-experimenteel onderzoek een bevestiging van bovenstaande kennisbasis. De factoren die eerder uit de meta-analyses kwamen, worden opnieuw beschreven en verder uitgediept

Vaak wordt de aanwezige kennis nog verdiept en uitgebreid. Zo toont een onderzoek van Bonta et al. (2008) waarin 62 gesprekken tussen praktijkwerkers en delinquente jongeren werden geanalyseerd, hoe weinig tijd er tijdens deze gesprekken wordt gespendeerd aan criminogene behoeften van de jongere. Een RCT-studie van Bonta e.a. (2011) toont dan ook aan dat een training waarin praktijkwerkers leren zich meer te focussen op de criminogene behoeften van hun jongeren, leidt tot een grotere reductie van de recidivekans. Jongeren die werden begeleid door een praktijkwerker die deze training kreeg, vertonen na twee jaar een recidivekans van 25,3%, terwijl jongeren in de controlegroep een recidivekans van 41,5% vertoonden.

Ook leren we bijvoorbeeld uit verschillende studies (zie bijv. Ballucci, 2012; Haas & De Tardo-Bora, 2009; Luong & Wormith, 2011) dat de overtuiging van praktijkwerkers in de RNR-principes en de validiteit van de assessment-instrumenten de implementatie en zo ook de resultaten hiervan kunnen beïnvloeden. Onderzoek van Ioney (2013) toont verschillende rollen die praktijkwerkers kunnen opnemen t.a.v. het gebruik van assessment-instrumenten. Zo

weerhoudt hij een grote groep (40%) bureaucratische toepassers die deze instrumenten zeer trouw gebruikten, maar deze tegelijkertijd weinig/niet inzetten voor het maken van beslissingen over de interventie.

BEWEGING 2: EEN NUANCERING VAN DE KENNISBASIS

Daarnaast vinden we ook een nuancering van deze kennisbasis. Sommige auteurs plaatsen kanttekeningen, anderen vinden onderzoeksresultaten die toch wat afwijkend zijn van de gevestigde kennis. De resultaten van deze studies zijn nog voorzichtig te interpreteren en moeten bevestigd worden via verder onderzoek. Tegelijkertijd geven ze een indicatie van de complexiteit van het vakgebied en behoeden ze ons voor te snelle of te verreikende conclusies.

Zo bijvoorbeeld het quasi-experimenteel onderzoek van Sealock & Manasse (2012). Zij focussen specifiek op druggebruikende daders en onderzochten de impact van stress en copingvaardigheden op de resultaten van de behandeling. Achterliggend kader is de 'General Strain Theory' die beschrijft hoe negatieve relaties en/of levensgebeurtenissen en de stress die daardoor veroorzaakt wordt, vaak aan de basis ligt van delinquent gedrag. Opmerkelijk is dat de auteurs geen directe effecten konden onderscheiden van stress en slechts een paar directe effecten van copingvaardigheden (bijv. van sociale copingvaardigheden) op de recidive bij jongeren. Daarenboven blijken copingvaardigheden bij sommige jongeren de kans op recidive zelfs te verhogen. Dit biedt inzicht in de complexe realiteit waarin praktijkwerkers dagelijks ageren en plaatst nadruk op het belang om aan te sluiten bij de individuele realiteit van elke jongere (responsiviteitsprincipe). Eenzelfde behandeling kan immers heel andere effecten hebben bij een verschillende jongere.

Een ander voorbeeld van nuancering vinden we bij auteurs die specifiek 'aftercare' programma's onder de loep nemen: dit zijn programma's die starten in de gemeenschapsinstelling en de overgang van een jongere uit de GI naar zijn/haar context ondersteunen. Hoewel deze programma's expliciet zijn opgebouwd op basis van de 'what works'-principes, zijn de resultaten zeer wisselend en niet eenduidig te interpreteren. Hoewel Altschuler e.a. (2004) bijvoorbeeld eerder vond dat jongeren betere resultaten behalen wanneer deze programma's starten gedurende de opname in een gemeenschapsinstelling, tonen James e.a. (2013) hierbij geen verschil in effect. Qua impact van deze 'aftercare' programma's beschrijft een meta-analyse van James e.a. (2013) een klein effect ($d = .12$) op het voorkomen van recidive. Hij beschrijft echter ook hoe een aantal indicatoren dit effect beïnvloeden bijv. de programmatrouw, of het gaat om individuele- of groepsprogramma's (individuele programma's hebben een grotere impact), de leeftijd van de jongere (programma's met oudere jongeren hebben meer impact) en het recidiverisico (jongeren met een hoog risico hebben meer baat bij de programma's). In een latere studie van diezelfde auteurs (James et. Al. 2016), specifiek gericht op de impact van het programma NPT, kon dan

weer geen impact worden onderscheiden. Noch op korte termijn resultaten als cognitieve verbuigingen, denkpatronen en prosociale vaardigheden, noch op lange termijnresultaten als het vermijden van recidive. Ook hier lijken verschillende indicatoren de resultaten te beïnvloeden zoals de etniciteit en copingvaardigheden van de jongere. Zeer opvallend is echter dat jongeren die de behandeling niet konden afmaken meer indirecte agressie vertonen dan jongeren in de ‘treatment as usual’ groep. Deze nulresultaten liggen in de lijn van het onderzoek door Barton e.a. (2008). Kleinere studies van Bouffard (2007) en Thompson et al. (2010) tonen echter wel enige impact van deze programma’s op het voorkomen van recidive.

BEWEGING 3: EEN VERBREIDING VAN DE KENNISBASIS

Hiermee komen we terecht bij de derde beweging die de literatuur van het laatste decennia maakt nl. een verbreding van de kennisbasis. Naast de traditionele ‘what works’ factoren, zien we steeds meer aandacht voor de rol van de begeleider, de rol van de organisatie waar het programma is ingebed en de rol van het bredere implementatieproces.

DE ROL VAN DE BEGELEIDER

Verschillende auteurs wijzen ons op het belang van de begeleider, zijn/haar vaardigheden en technieken, maar vooral ook de manier waarop hij/zij in alliantie gaat met de delinquente jongere en deze engageert voor het programma. Zo toont de studie van Belciug e.a. (2016) aan dat de mate waarin een begeleider een krachtgerichte en oplossingsgerichte aanpak heeft, een krachtige voorspeller is om te bepalen of een jongere een behandeling al dan niet afwerkt. Dembo e.a. (2011) wijzen ons ook op de rol die een bepaalde begeleidershouding (bijvoorbeeld geduld, ondersteuning en acceptatie) en -vaardigheden (bijvoorbeeld motivationele technieken) hebben op de correcte implementatie van een programma. Ook flexibiliteit van de begeleider (bijv. in afspraken, vervoer, ...) beschrijft Dembo e.a. (2011) als erg belangrijk. Prior & Mason (2010) wijzen er in hun review op hoe weinig er binnen de discussie over ‘wat werkt’ specifiek aandacht is voor de houding en technieken die nodig zijn om delinquente jongeren te engageren en dit engagement ook te behouden.

Waardevol in dat kader zijn de kwalitatieve studies die de stem van de jongeren zelf, en soms ook van hun familie, in beeld brengen. In de studie van Moore e.a. (2013) beschrijven jongeren hoe wanhopig ze hun situatie willen verbeteren, maar hoe overspoeld ze zich tegelijkertijd voelen door de vele uitdagingen waar ze voor staan. Ze geven aan dat de begeleiding die ze kregen weinig is gefocust op hun doelen en verwachtingen en hen weinig concrete vaardigheden en strategieën geeft. Ze voelen zich daardoor erg alleen staan. Diepte-interviews met jongeren, hun familie én begeleiders in het onderzoek van Jack e.a. (2015) tonen vier concrete punten die vanuit de verschillende perspectieven als belangrijk worden ervaren: (i) aansluiten bij de initiële angsten t.a.v. de begeleiding, (ii) het opbouwen van een positieve alliantie, (iii) gemakkelijk toegang

hebben tot de begeleiding (iv) ervaren dat het programma effectief is. Tegelijkertijd werden in de studie ook belangrijke verschillen gevonden tussen de verschillende stakeholders, bijvoorbeeld over het feit of andere familieleden of andere diensten behoren betrokken te worden in het begeleidingsproces. Ook over de manier waarop een alliantie moet opgebouwd worden, waren jongeren, hun familie en begeleiders het niet geheel eens. Jongeren en hun familie benadrukten hier voornamelijk het luisteren naar en begrijpen van hun bezorgdheden t.a.v. de interventie (dit komt ook terug in bijv. Mac Donald, 2006; Plaistowetal.,2014), het respecteren van hun blik en betrouwbaarheid. Begeleiders benadrukken dan weer het belang van het stroomlijnen van de verwachtingen van jongeren, hun familie, etc. De auteurs wijzen ons dan ook op het belang om voortdurend afstemmen met jongeren en hun familie gedurende een begeleidingsproces om zo zicht te krijgen op hun specifieke blik, die anders kan zijn dan deze van de begeleider.

Matthews en Hubbard (2007) schreven specifiek een review over de rol van de werkalliantie tussen een begeleider en delinquente jongere. Op basis hiervan maken ze een aantal aanbevelingen voor de praktijk;

- (i) Neem personeel aan met de juiste waarden en vaardigheden, ga dit na via assessment.
- (ii) Train je personeel in interpersoonlijke vaardigheden en het opbouwen van een werkrelatie.
- (iii) Match de juiste begeleider aan de juiste jongere, niet elke begeleider kan met alle jongeren werken.
- (iv) Monitor de capaciteit van je personeel om sterke werkrelaties aan te gaan, bijv. via supervisie of via clienttevredenheidschalen.
- (v) Ondersteun je personeel. Behandel hen met dezelfde waarden en vaardigheden waarmee zij behoren hun cliënten te behandelen.

Tot slot brengen Chapman en Schoenwald (2011) via een grootschalig onderzoek bij 1979 delinquente jongeren en 429 begeleiders op 45 verschillende domeinen, het belang in beeld van etnische overeenkomst tussen een begeleider en een jongere. Zij tonen de impact van programmatrouw op externaliserend en internaliserend gedrag van de jongere 1 jaar na de behandeling en op recidive 4 jaar na de behandeling. Hierbij tonen ze aan dat deze programmatrouw sterker werd wanneer er een etnische overeenkomst was tussen de begeleider en jongere.

DE ROL VAN ORGANISATIECULTUUR

Een tweede aspect waar onderzoekers en auteurs zich binnen het vakgebied van jeugddelinquentie het laatste decennia over bogen, is de rol van de bredere context waarin een interventie plaatsvindt. Binnen deze beleids- en of organisatiecontext kunnen zich bepaalde barrières vormen, tegelijk kan deze context een interventie ook faciliteren.

Via etnografisch onderzoek in een ‘aftercare’ programma in Philadelphia wijzen Fader en Dum (2013) ons bijvoorbeeld op het mechanisme ‘bureaucratisch ritualisme’ (zie ook Merton, 1940). Ze tonen aan hoe praktijkwerkers zo bezig zijn met papierwerk, het bereiken van minimumstandaarden (bijv. rond contactfrequentie) en het afleveren van ‘outputs’ (versus ‘outcomes’), dat ze voorbij gaan aan de uiteindelijke doelstellingen van het programma en hun begeleiding benaderden als een checklist die moet afgewerkt worden: ‘Attempted service delivery counted equally as completed service delivery, with paperwork above all as the measure of worker competency and client progress.’ (Fader & Dum, 2013: 906). Tegelijk konden Fader & Dum (2013) ook een groep ‘proactieve’ praktijkwerkers onderscheiden die niet vervielen in dit bureaucratisch ritualisme. Hierbij bleek het opvallend dat de helft van deze groep banden had met de buurt waar ook de jongeren van afkomstig waren. De auteurs pleiten voor meer aandacht voor de gehele systeemcontext waarin bureaucratisch ritualisme kan groeien (ze wijzen bijv. op het loon van de begeleiders, de verwachtingen vanuit beleid, ...) en wijzen organisaties op hun verantwoordelijkheid om proactieve praktijkwerkers te stimuleren en ondersteunen.

Tegelijk tonen andere auteurs ook hoe zich binnen een organisatorische context ook mechanismen kunnen vormen die de impact van een interventie juist gaan faciliteren. Het bieden van een goede training aan praktijkwerkers, wordt bijvoorbeeld in verschillende studies weerhouden als faciliterende factor. Zo bijvoorbeeld de studie Bonta e.a. (2011) die toont dat een training waarin praktijkwerkers leren zich meer te focussen op de criminogene behoeften van hun jongeren, leidt tot een grotere reductie van de recidivekans. Jongeren die werden begeleid door een praktijkwerker die deze training kreeg, vertonen na twee jaar een recidivekans van 25,3%, terwijl jongeren in de controlegroep een recidivekans van 41,5% vertoonden. Dit wordt bevestigd door de studie van Young e.a. (2013) die via een RCT aantoonde hoe jongeren die werden begeleid door praktijkwerkers die training kregen, worden ondersteund via supervisie en peer-coaches, significant minder recidive vertoonden dan jongeren uit de controlegroep.

DE ROL VAN HET BREDERE IMPLEMENTATIEPROCES

Hoewel er een grote consensus is over ‘wat werkt’ binnen jeugddetentie en welke interventies effectief zijn, is er volgens Bumbarger and Campbell (2011:1) weinig informatie over hoe dit alles kan geïmplementeerd worden in de alledaagse praktijk: *“There is little research to guide states in effectively moving science into practice on a large scale, and the professions of research, policy, and practice continue*

to operate as disconnected silos to a great extent". In recente literatuur zien we dat auteurs zich echter meer en meer buigen over dit implementatieprobleem.

Zeer interessant in deze context is het artikel van Vogel e.a. (2014) met de sprekende titel 'Good idea, bad prerequisite, zero result – the meaning of context in implementing aftercare for young people in secure unit care.' Zij vonden met een quasi-experimenteel design dat twee op drie jongeren twee jaar na het verlaten van de voorziening ofwel opnieuw werd begeleid ofwel opnieuw veroordeeld werd. Zij vonden hierbij geen verschil tussen de jongeren die een 'aftercare' programma vonden en de jongeren uit de controlegroep. Interessant is echter dat deze auteurs het verband leggen met implementatieproblemen die zijn opgetreden (erg in lijn met implementatieproblemen zoals bijvoorbeeld beschreven door Fixen e.a. 2005; Whittaker, 2009), met name een probleem in samenwerking tussen de betrokken diensten (zie ook onderzoek van McKeown, 2012). Zij wijzen ons erop dat het niet genoeg is dat een programma overeenstemt met de 'what works' factoren uit de literatuur, maar dat de context waarin het programma wordt uitgevoerd minstens even belangrijk is.

Mitchell (2010) identificeert op basis van een literatuuronderzoek een aantal barrières in het implementeren van EB-programma's in de alledaagse praktijk:

- De attituden van de uitvoerders. Implementatieonderzoek toont hoe de positie van begeleiders en organisaties t.a.v. het evidence based programma cruciaal zijn in een succesvolle implementatie. Begeleiders zijn vaak eerder sceptisch t.a.v. het effect van deze programma's, wat een impact kan hebben op de manier waarop ze dit uitvoeren (zie bijv. Aarons & Palinkas, 2007; Garland e.a., 2006)
- Eigenschappen van de cliëntengroep: Verschillende studies tonen hoe de perceptie van praktijkwerkers t.a.v. bepaalde cliëntengroepen de implementatie van een programma beïnvloeden. In een studie van Aarons en Palinkas (2007) rapporteren praktijkwerkers bijvoorbeeld dat EB-programma's weinig nut hebben bij families met meervoudige problemen.
- Organisatorische factoren: Organisatiecultuur en -structuur, de missie en visie van de organisatie en de mate waarin deze verbonden is met andere organisaties, worden weerhouden als beïnvloedende factoren in een kwalitatieve implementatie van het programma. Zo leert onderzoek bijvoorbeeld dat organisatieculturen die worden gekenmerkt door openheid, flexibiliteit, risicotolerantie en externe oriëntatie meer ontvankelijk zijn voor verandering en innovatie. Ook een goede match tussen de missie en visie van een organisatie en het doel van het EB-programma blijkt belangrijk. Tot slot wordt ook specifiek leiderschap t.a.v. de implementatie als belangrijk weerhouden, hierbij

is geen verschil terug te vinden tussen transactioneel of transformationeel leiderschap (zie bijv. Aarons, 2006)

- Financiële factoren: Een succesvolle implementatie vraagt een inzet op training en supervisie, overleg en consultatie, het herbekijken van procedures en administratie, ..., wat vraagt om een lange-termijn inzet van financiële middelen. Deze zijn niet altijd beschikbaar.

Opvallend in dit kader is het 'Reclaiming Futures'-model (Solovitch, 2009; Willison e.a., 2010, McCarter et al., 2010; Nissen, Butts, Merrigan, & Kraft, 2006, Altshuler, 2011), waarbij een zorgvuldige implementatie en coördinatie tussen verschillende diensten opgenomen is in het model zelf. Typisch voor deze benadering is een gradueel proces waarin jongeren worden gescreend en op basis van zijn noden een integrale samenwerking tussen zijn/haar familie, de buurt én verschillende professionele diensten wordt uitgezet. De resultaten van de diverse pilootprojecten die in dit kader werden uitgezet, worden zeer zorgvuldig gemonitord.

Phillippi e.a. (2013) beschrijven daarnaast hoe de staat Louisiana te werk is gegaan om te evolueren naar meer evidence based practice in hun alledaagse praktijk. Via een partnerschap tussen beleid, universiteiten en praktijkinstellingen, werd een 'community development model' uitgewerkt dat ertoe leidde dat 27% meer jongeren toegang kreeg tot evidence-based begeleidingen en tegelijk ook zorgde voor 46% minder arrestaties van jongeren. Hun strategie bestond bijvoorbeeld uit een 'joint position statement', het gebruik van een 'readiness tool' om te bepalen of organisaties klaar zijn voor verandering, de keuze voor specifieke EBP-programma's (hier FFT), een investering in opleiding, overleg omtrent barrières, werken met 'interne experts', monitoring, ... De auteurs pleiten voor een goed uitgewerkte systeemaanpak om onderzoek en praktijk dichterbij elkaar te brengen. Hierbij bouwen ze verder op breed implementatieonderzoek in andere disciplines (bijv. Aarons e.a., 2011; Durlak & DuPre, 2008).

Welsh & Greenwood (2015) sluiten hierbij aan door het kader van Fixsen e.a. (2013) te schetsen over innovatie in sociale organisaties. Drie benaderingen werden onderscheiden: 'letting it happen', 'helping it happen' en 'making it happen' (zie ook Greenhalgh e.a. 2004). In de eerste benadering publiceren onderzoekers hun resultaten over EBP en laten ze het aan anderen over om deze te implementeren en te testen. Greenhalgh e.a. (2004, p. 593) beschrijven deze benadering als: 'unpredictable, unprogrammed, uncertain, emergent, adaptive, self-organizing.' In de tweede benadering nemen onderzoekers de rol op van actieve en enthousiaste programma-ontwikkelaars en proberen ze zo praktijkwerkers te helpen om EBP te realiseren. Fixsen e.a. (2013:214) beschrijft echter dat geen van deze aanpakken voldoende is om tot de nodige veranderingen te komen in de praktijk. In de derde benadering werken verschillende stakeholders op systeemniveau samen om praktijkwerkers, supervisors en managers te ondersteunen in het

evolueren naar een meer ‘evidence informed practice’. Dit houdt in dat samen wordt gekeken naar het selecteren van personeel, adequate training, coaching en consultatie, monitoring en evaluatie, administratieve ondersteuning, ... (Fixsen, Blase, Naoom, & Wallace e.a. 2009).

Deze systeembenadering kan teruggevonden worden in de staat Louisiana, maar ook in andere initiatieven zoals het MultifunC-project in Noorwegen en Zweden waar 7 behandelunits werden hervormd op basis van een systematische review omtrent ‘wat werkt’ en zeer zorgvuldig werden ondersteund, gemonitord en geëvalueerd.

BESLUIT VAN DE LITERATUURSTUDIE

Deze literatuurstudie toont allereerst een gevestigde kennisbasis over ‘wat werkt’ in jeugddelinquentie, ondersteund door zeer groots opzette meta-analyses van onder andere Lipsey (zie bijv. Lipsey, 1992, 1995, 2009; Lipsey and Wilson, 1998; Lipsey, Wilson, and Cothorn, 2000), Andrews (zie bijv. Andrews & Bonta, 1994, 2010; Andrews, Hoge, Bonta, Gendreau & Cullen, 1990) en Greenwood (zie bijv. Greenwood 2008). Effectieve interventies behoren volgens deze studie (i) cognitief-gedragmatig van aard te zijn, (ii) duidelijk beschreven te zijn en trouw uitgevoerd, (iii) afgestemd te zijn op de risico's, behoeften en responsiviteit van de jongere (RNR-model) (iv) gebruik te maken van zorgvuldige assessment (v) te werken met betrokkenheid van de familie/bredere context van de jongere.

Brede literatuur van het laatste decennia toont echter dat deze werkzame principes geen ‘magic bullet’ (Lipsey, 2007) zijn die de effectiviteit van interventies kan verzekeren. Recent kwantitatief én kwalitatief onderzoek geeft ons een blik op de complexiteit van het domein en zet aan tot nuancering. Dit is met name het geval voor de zogenaamde ‘aftercare’-programma's waarbij slechts kleine (zie bijv. James e.a., 2013, Thompson, e.a., 2010) tot nul-effecten (zie bijv. Barton e.a., 2009) kunnen weerhouden worden. Dit terwijl deze programma's conform de ‘what works’-principes zijn zoals onderscheiden in de literatuur. Dergelijke resultaten zetten ons aan om de impact van interventies niet te decontextualiseren. Talloze elementen kunnen vanuit verschillende niveaus de impact van een interventie beïnvloeden. Dit stemt overeen met brede, ecologische benaderingen van effectiviteit van bijvoorbeeld Hermans (2008, 2009) en Pijnenburg (2010) die beschrijven hoe factoren op micro-, meso- en macroniveau de impact van een interventie bepalen.

De literatuur laat ons met name stilstaan bij de rol van de begeleider, de rol van de organisatie en het bredere implementatieproces van het programma. Met betrekking tot de rol van de begeleider wijzen auteurs als Henry e.a. (2015), Dembo e.a. (2011), Chapman e.a. (2011), Belciug e.a. (2016),

Prior & Mason (2010), Brown e.a. (2013), etc. ons op het belang van de begeleidershouding en specifieke begeleidersvaardigheden. Hoewel het onderzoek over 'wat' we behoren te doen in interventies met jeugddelinquenten vrij uitgebreid is, blijft het onderzoek over 'hoe' we dat precies moeten doen eerder beperkt. In kwalitatief onderzoek benadrukken jongeren en hun familie zelf een open, niet veroordelende en luisterende houding bij begeleiders. Uit onderzoek van Jack e.a. (2015) wordt duidelijk dat de blik van jongeren, hun familie en begeleiders op wat nodig is in een begeleiding erg kan verschillen. Dit toont het belang aan van voortdurende afstemming met de jongere en hun familie, ook bevestigd door Matthews en Hubbard (2007). Zij raden organisaties aan specifiek aan te werven op begeleidershouding- en vaardigheden, deze expliciet te trainen en de werkaliantie tussen een begeleider en cliënt voortdurend te monitoren en ondersteunen.

Daarnaast brengt recent onderzoek ook de impact van de bredere beleids- en organisatiecontext op de impact van interventies in beeld. Hierbij wordt via diepgaand etnografisch onderzoek gewezen op het gevaar van bureaucratisch ritualisme (Fader en Dum, 2013). Ze tonen aan hoe praktijkwerkers zo bezig zijn met papierwerk, het bereiken van minimum-standaarden (bijv. rond contactfrequentie) en het afleveren van 'outputs' (versus 'outcomes'), dat ze voorbij gaan aan de uiteindelijke doelstellingen van het programma en hun begeleiding benaderden als een checklist die moet afgewerkt worden. Hiermee komen we terecht bij een spanningsveld in de 'what works'-principes. Waar het gros van de literatuur immers pleit voor een sterke programmatrouw van de interventie en een voortdurende monitoring van proces én resultaten, wijst dit onderzoek juist op het belang van de nodige discretionaire ruimte voor professionals om hun interventie flexibel in te zetten en af te stemmen op de individuele jongere en zijn context. Over het gevaar van een context van managerialisme en transactioneel leiderschap werd reeds veel gediscussieerd en geschreven (bijv. Clarke and Newman, 1997; Evans and Harris, 2001; Gray & Webb, 2009; Roose e.a., 2011). De bezorgdheid hierbij is dat de dominante cultuur van verantwoording, efficiëntie en controle de afstemming met de individuele cliënt en het vormen van een vertrouwensband onder druk zet (zie bijv. Gallagher e.a., 2011).

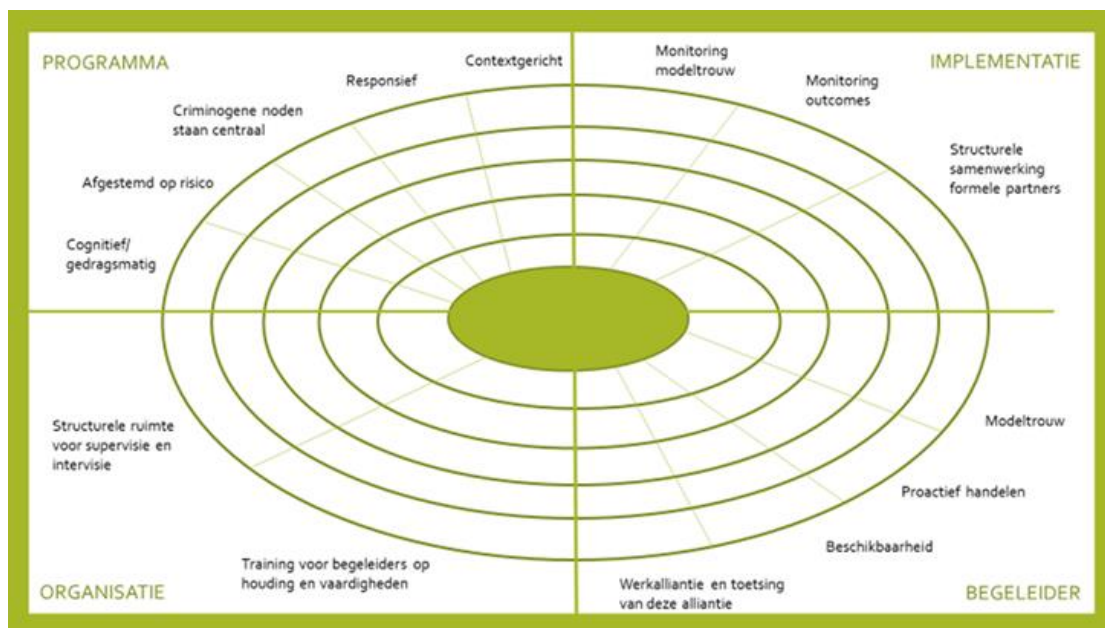
Tot slot leert de recente literatuur ons dat de implementatie van EB-programma's in de alledaagse praktijk niet evident is en langs verschillende barrières moet zoals bijv. sceptische attitudes van begeleiders, een niet afgestemde organisatiecultuur, een gebrek aan financiële middelen, ... (zie Mitchell, 2010). Een kwalitatieve implementatie vraagt dan ook om een systeem-aanpak waarbij wordt ingezet op een samenwerking tussen de betrokken stakeholders en zorgvuldig wordt gekeken naar het selecteren van personeel, adequate training, coaching en consultatie, monitoring en evaluatie, administratieve ondersteuning, ... (Fixsen, Blase, Naoom, & Wallace e.a. 2009).

NAAR EEN BREED TOETSINGSINSTRUMENT OP BASIS VAN HET LITERATUURONDERZOEK

DE CONSUTRUCTIE VAN HET TOETSINGSINSTRUMENT

Op basis van het literatuuronderzoek en in dialoog met de leden van de kenniskring werd een breed toetsingsinstrument opgesteld dat ons toelaat om de alledaagse praktijk theoretisch te toetsen aan de huidige inzichten vanuit de literatuur. Zo kan een score tussen 0 en 5 worden gegeven in hoeverre er aandacht is voor de programma-, implementatie-, organisatorische- en begeleider- componenten die uit het literatuuronderzoek komen als werkzame elementen. Deze score kan via een stip op de figuur worden gemarkeerd en alle stippen kunnen vervolgens worden verbonden tot een figuur. Hoe groter de figuur, hoe dichter de praktijk aanleunt bij de huidige inzichten uit de literatuur (zie het laatste werkpakket voor concrete voorbeelden). Dit geeft iedere praktijkactor meteen een beeld van de krachten en doorgroeimogelijkheden van zijn huidige benadering en brengt zo leerkansen in beeld.

HET TOETSINGSINSTRUMENT

HET PROGRAMMA

- ✓ Het programma is **afgestemd op het risico op recidive** bij de jongere. Dit risico wordt in kaart gebracht

- ✓ Het programma stelt **de criminogene noden van de jongere centraal**. Deze worden in kaart gebracht en vastgehouden doorheen het begeleidingsproces
- ✓ Het programma is **responsief**. Het is afgestemd op de eigenheid (leerstijl, vaardigheden, motivatie) van de jongere.
- ✓ Het programma is **cognitief-gedragsmatig**. Het gaat aan de slag met denkpatronen, gedrag en vaardigheden van de jongere.
- ✓ Het programma is **contextgericht**. Het heeft oog voor de verschillende contexten waarin een jongere zich beweegt en gaat actief aan de slag met het gezin en de andere contextactoren

DE BEGELEIDER

- ✓ De begeleider investeert in **een positieve werkrelatie** met de jongere en zijn context en toetst deze werkrelatie regelmatig
- ✓ De begeleider werkt **modeltrouw**
- ✓ De begeleider werkt **proactief**. Dit betekent dat hij flexibel inspeelt op de nood van de jongere en zijn situatie
- ✓ De begeleider is **beschikbaar**. Er is een uitgewerkt permanentiesysteem.

DE ORGANISATIE

- ✓ Er is structurele ruimte voor **intervisie en supervisie**
- ✓ De begeleider wordt getraind in **een krachtgerichte basishouding** én er wordt een **vaardigheidstraining** voorzien

DE IMPLEMENTATIE

- ✓ Er is een structurele **monitoring van de modeltrouw**
- ✓ Er is een structurele **monitoring van de outcomes**. Deze worden aangegrepen als input voor een voortdurend leerproces
- ✓ Er is **een structurele samenwerking met formele samenwerkingspartners** als de GI, jeugdrechters, consulenten, werkveldpartners, etc.

WERKPAKKET 3:

EEN VERGELIJKING VAN AMBULANTE METHODEN JEUGDDELINQUENTIE

INLEIDING

Naast NPT, de methodiek die wordt gebruikt in Raidho, zijn er nog andere ambulante programma's die werken met een soortgelijke doelgroep. Hierbij is het vanuit de praktijk niet steeds gemakkelijk in te schatten wat de gelijkenissen en verschilpunten tussen deze programma's juist zijn. Het derde werkpakket is er dan ook op gericht om een aantal veel gebruikte ambulante programma's met elkaar te vergelijken.

OPZET VAN HET WERKPAKKET

In dialoog met de kenniskring werden 5 programma's weerhouden die in Vlaanderen en/of Nederland worden toegepast en waarvan een methodiekbeschrijving beschikbaar was om een theoretische vergelijking mogelijk te maken: (i) Nieuwe Perspectieve bij Terugkeer (NPT), (ii) Multisysteemtherapie (MST), (iii) Multidimensionele familietherapie (MDFT), (IV) Forensische Ambulante Systeemtherapie (FAST) en (V) Functionele Familietherapie (FFT/RGT).

Deze programma's werden op basis van hun methodiekbeschrijving op basis van de volgende parameters vergeleken:

- ✓ Doelgroep
- ✓ Doelstelling
- ✓ Verklaringsmodel
- ✓ Behandelmodel
- ✓ Opbouw
- ✓ Implementatie en borging

RESULTATEN

De gedetailleerde vergelijking kan teruggevonden worden in het Excel-document in bijlage. Onderstaand geven we hiervan een samenvatting.

DE PROGRAMMA'S ZIJN NIET WEZENLIJK VERSCHILLENDE

Het allereerste wat opvalt bij de gedetailleerde vergelijking van de programma's is dat deze niet wezenlijk verschillend zijn. Al deze programma's werden met een sterk gelijkende doelgroep, kennen een soortgelijke opbouw en baseren zich op kaders die sterk bij elkaar aanleunen. Toch zijn er enkele accentverschillen merkbaar.

DE ACCENTVERSCHILLEN

DOELGROEP

MST, FAST en FFT/RGT
(*) 12 tot 17/18-jarigen met (ernstig) antisociaal/grensoverschrijdend gedrag én hun gezin
(*) problematiek op verschillende levensdomeinen
NPT
(*) Jongeren met een MOF-statuu
(*) Gemiddeld tot hoog risico op recidive
(*) Gemiddeld tot ernstige delictgerelateerde problemen
(*) Minimaal drie delicten, waarvan 1 ernstig delict
MDFT
(*) = MST, FAST, FFT/RGT
(*) Combinatie met een verslavingsproblematiek

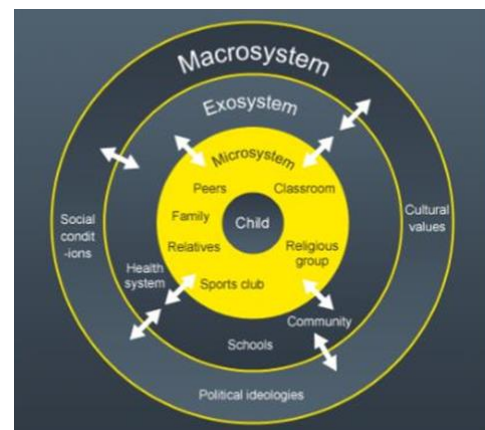
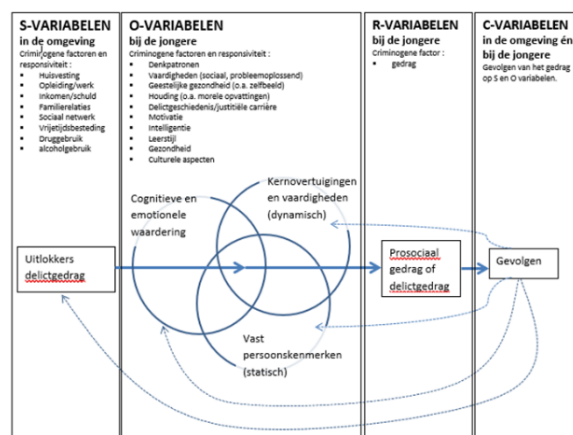
Allereerst valt het op dat de doelgroep waarop de programma's zich richten, verschilt in breedte en dit op twee vlakken. Allereerst zien we dat MST, FAST en FFT/RGT een iets bredere doelgroep hebben dan NPT. Zo richten deze programma's zich op jongeren met (ernstig) antisociaal/grensoverschrijdend gedrag, terwijl het NPT-programma zich specifiek richt op jonge veelplegers met een gemiddeld tot hoog risico op recidive. MDFT valt dan weer op doordat het zich specifiek richt op jongeren met een verslavingsproblematiek. Daarnaast zien we dat alle programma's zich richten op de jongere én zijn gezin, met uitzondering van NPT waarin enkel de jongere wordt beschreven als cliënt.

DOELSTELLING

HOOFDDOELSTELLING: Terugdringen van antisociaal, delinquent gedrag
TUSSENDOELSTELLING: Criminogene factoren die het gedrag in stand houden beïnvloeden

Hoewel soms een andere taal wordt gebruikt, zien we dat de hoofd- en tussendoelstellingen van de programma's zeer gelijkend zijn. Alle programma's willen het antisociaal/ delinquent gedrag terugdringen en richten zich daarom op de criminogene factoren (sommige programma's spreken over risico- en protectieve factoren) die dit gedrag in stand houden.

VERKLARINGS- EN BEHANDELMODEL

Het verklarings- en behandelmodel dat de verschillende programma's onderbouwt, lijkt in eerste instantie wel verschillend te zijn. Zo is het NPT-programma gebaseerd op het 'Coping-Relapse model' +SORC (zie eerste figuur) dat verklaart hoe delictgedrag bij jongeren in stand wordt gehouden. De andere programma's baseren zich op sociaalecologische modellen (bijv. Bronfenbrenner, sociaalecologisch ontwikkelingsmodel van Van der Ploeg et al., 1990) die zich richten op het samenspel tussen verschillende systemen en de balans tussen risico- en protectieve factoren. MDFT voegt hierbij het model van Stoolmiller en Blechmann (2005) dat de interacties verklaart tussen een verslavingsproblematiek en criminaliteit. FFT heeft bijzondere aandacht voor ouder-kind interacties. Hoewel bijvoorbeeld het 'Coping-Relapse model' meer aandacht geeft aan de intrinsieke factoren bij de jongere (kernovertuigingen, cognitieve verstoringen, etc.) en het ecologisch model meer aan de factoren vanuit de verschillende systemen waarin een jongere zich beweegt, is het echter onduidelijk in hoeverre deze modellen bij het hanteren in de dagelijkse praktijk wezenlijk van elkaar verschillen: vormen ze een andere bril om de jongere en zijn delictgedrag te benaderen? Leiden ze tot een verschillende behandeling?

OPBOUW

De opbouw van de verschillende programma's is zeer soortgelijk. Zo worden de verschillende programma's gefaseerd opgebouwd (in grote lijnen volgens de principes van een basismethodiek: (i) indicatie en verbinden, (ii) behandelen, (iii) evalueren) en wordt de contactfrequentie bepaald op basis van de specifieke fase waarin het traject zich bevindt/ risico op terugval van de jongere. Diagnostiek krijgt in de meeste programma's een rol. In MST/FAST zien we zelfs dat een voortdurend diagnostisch proces (bij MST: fit-cirkels, FAST: EI-cyclus) aan de basis ligt van het gehele begeleidingsproces.

IMPLEMENTATIE EN BORGING: EEN VERSCHILLENDE UITWERKING

- (*) HETZELFDE: programmahandleiding + training aanwezig bij alle programma's
- (*) VERSCHILLENDE: de mate van meten programmatrouw, alliantie, ROM, etc.

Alle programma's hebben een gedetailleerde programmahandleiding en voorzien een training voor de begeleiders die met de programma's aan de slag gaan. MST en FAST onderscheiden zich echter doordat tevens de behandelintegriteit én de outcomes van hun begeleidingen (ROM) worden gemonitord. MDFT gaat ook de behandelintegriteit na, FFT investeert ook in ROM. NPT heeft hierbij het minst uitgewerkte borging- en implementatiesysteem.

BESLUIT

Bij de vergelijking van de ambulante programma's NPT, MST, FAST, FFT/RGT en MDFT valt het op dat de programma's zeer sterk bij elkaar aanleunen. Hierbij zien we dat het NPT-programma zich het meest specifiek richt op jonge veelplegers, het sterkst delictgeoriënteerd en is het meest gegrond in de criminologische literatuur. De andere programma's nemen hun doelgroep ruimer (jongeren met ernstige gedragsproblemen), richten zich niet enkel op de jongere maar ook op zijn gezin én baseren zich op iets bredere kaders zoals sociaalecologische modellen. MDFT onderscheidt zich door een toegevoegde focus op jongeren met een verslavingsproblematiek, FFT/RFT door de expliciete aandacht voor ouder-kind-interacties. Daarnaast valt het op dat MST en FAST en in mindere mate ook FFT/RGT en MDFT sterker investeren in het borgings- en implementatieproces.

WERKPAKKET 4:

EEN TOETSING VAN DE AMBULANTE METHODEN JEUGDDELINQUENTIE AAN DE LITERATUUR

INLEIDING

Naast een inhoudelijke vergelijking van de verschillende ambulante programma's op basis van hun methodiekbeschrijving, hebben we de programma's ook getoetst aan de inzichten vanuit de literatuur via het brede toetsingsinstrument dat werd opgesteld in werkpakket 2. Het doel hierbij is om de krachten én de groeimogelijkheden van elk programma op verschillende domeinen (programma, begeleider, organisatie, implementatie) in beeld te brengen. Goede praktijken kunnen elkaar hierdoor inspireren en voorzieningen kunnen van elkaar leren: *Hoe kunnen we dit programma nog sterker implementeren? Hoe kunnen we onze begeleiders ondersteunen? Wat is er nodig in onze organisatie? Etc.*

OPZET

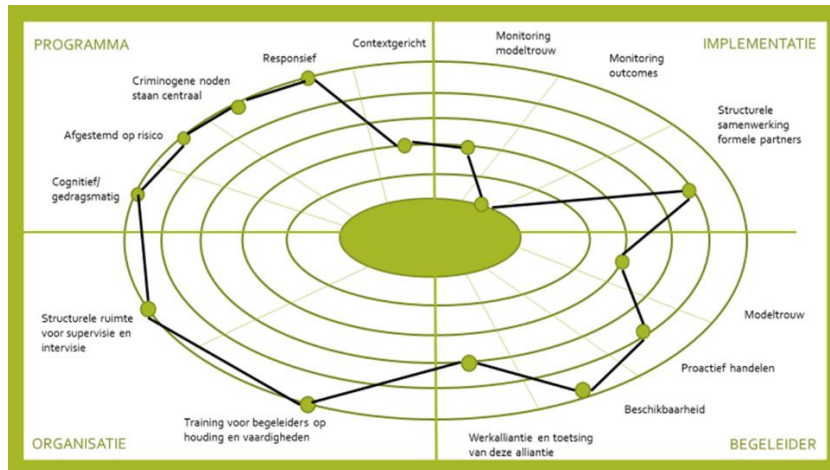
De programma's werden op basis van hun methodiekbeschrijving gescoord op de verschillende domeinen van het toetsingsinstrument. Afhankelijk van de mate waarin elke component werd uitgewerkt, werd een score gegeven tussen 0 en 5. Deze score werd aangeduid op het toetsingsinstrument en vervolgens werden alle punten met elkaar verbonden tot zich een figuur vormt. Hoe groter de figuur, hoe sterker het programma aanleunt bij de 'what works' factoren uit de literatuur. Zoals op de kenniskring werd aangegeven, houdt deze scoring echter geen rekening met lokale aanpassingen die mogelijk werden gemaakt op de programma's.

RESULTATEN

EEN TOETSING VAN DE NPT-METHODIEK

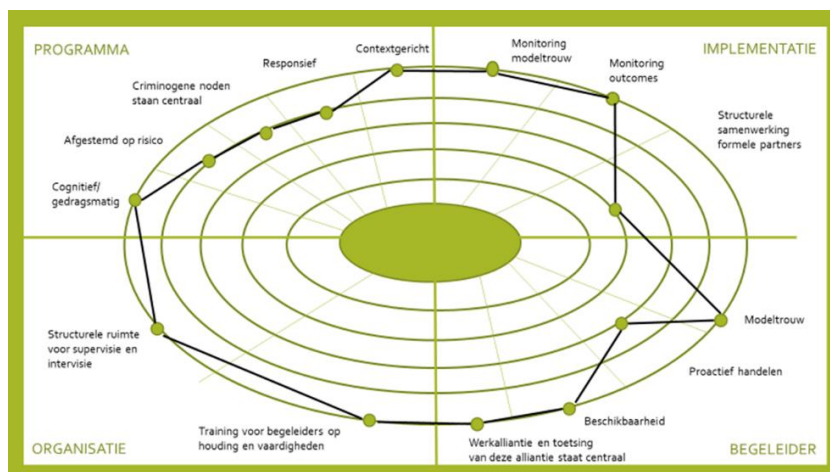
Het allereerste programma dat werd getoetst aan de inzichten uit de literatuur is het NPT-programma. Zoals duidelijk wordt uit de figuur is het NPT-programma op het vlak van programmakenmerken sterk conform de literatuur omtrent wat werkt bij jonge delictplegers. Zo is NPT expliciet cognitief-gedragsmatig en is het RNR-model een centraal kader. Enkel op het

gebied van betrokkenheid van de context scoort NPT opvallend minder. Ook qua organisatie scoort het NPT-programma hoog door expliciete aandacht voor intervisie, supervisie en training. De groeimogelijkheden van het programma liggen in de implementatie en borging nl. in de monitoring van de modeltrouw en de outcomes én de toetsing van de werkalliantie.

EEN TOETSING VAN DE MST EN FAST-METHODIEK

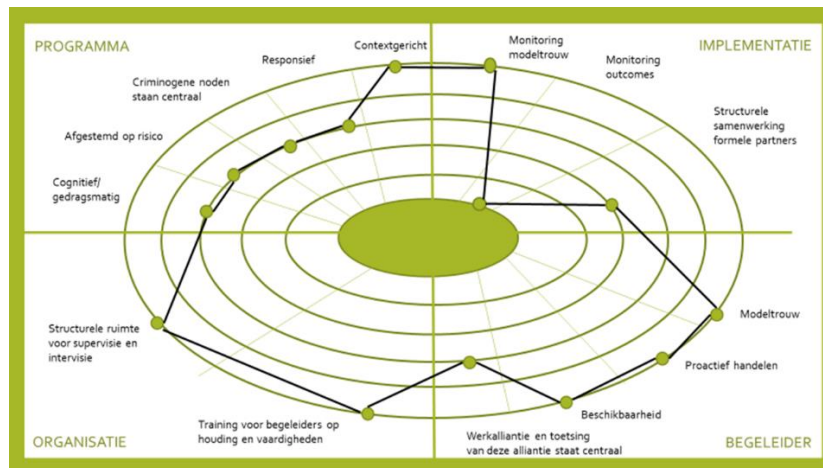
Het MST en FAST programma leunen zeer sterk bij elkaar aan en krijgen dezelfde score op het toetsingsinstrument. Hierbij zien we dat beide programma's op het vlak van programma-componenten ook aanleunen bij de 'what works' factoren uit de literatuur, doch zich vooral onderscheiden door de expliciete aandacht voor het bredere implementatieproces (monitoring programmatrouw, ROM, toetsing werkalliantie) én de organisatie (supervisie, training). Groeimogelijkheden liggen in de structurele samenwerking met formele partners (bijv. GI), in de mogelijkheid van begeleiders om proactief te handelen.

EEN TOETSING VAN MDFT

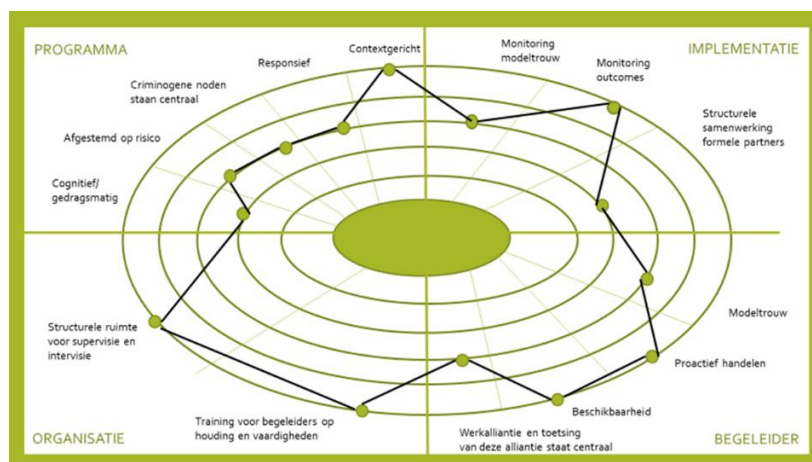
Bij de toetsing van het MDFT valt het op dat het programma zelf iets minder aanleunt bij de 'what works' factoren die uit de literatuur konden onderscheiden worden. Het RNR-model staat bijvoorbeeld minder centraal en het programma is minder expliciet cognitief-gedragmatig dan de

andere programma's. Op het vlak van organisatie- en begeleider- componenten sluit het programma dan weer wel nauw aan bij de inzichten vanuit de literatuur. Qua implementatie onderscheidt het zich door de monitoring van de programmatrouw, doch een monitoring van de outcomes en een structurele samenwerking met formele partners (bijv. de GI) vormen groeimogelijkheden.

EEN TOETSING VAN FFT

Tot slot werd ook het FFT-programma getoetst aan de inzichten uit de literatuur. Ook hier zien we dat de programma-componenten van de methodiekbeschrijving iets minder aanleunen bij de inzichten vanuit het literatuuronderzoek. De krachten van het programma liggen vooral op het vlak van de organisatie (de aandacht voor supervisie en intervisie, de training voor begeleiders), op het vlak van implementatie (monitoring van de outcomes) en in de aandacht voor de rol van begeleiders (beschikbaarheid, proactief handelen). De groeimogelijkheden lijken vooral te liggen in de delictoriëntering van het programma, de structurele samenwerking met formele partners en het monitoren van de programmatrouw.

BESLUIT

Zoals de toetsing van bovenstaande ambulante programma's aan de inzichten uit de literatuur toont, leunen de verschillende programma's sterk bij elkaar aan, doch hebben ze elk inherent hun specifieke krachten en groeimogelijkheden. Zo zien we bijvoorbeeld dat het NPT-programma sterk delichtgeoriënteerd is en zich onderscheidt door de structurele samenwerking met formele partners als het GI, maar kunnen programma's als MST, FAST en FFT inspirerend zijn op het vlak van betrokkenheid van de context en qua bredere implementatie van het programma (monitoring modeltrouw, outcomes, etc.), etc. Via deze toetsing wordt het mogelijk voor praktijkvoorzieningen om over de eigen schouder te kijken, te leren van elkaar en de programma's door te ontwikkelen op basis van het voortschrijdend inzicht vanuit de literatuur. Eerder dan zuiver 'uitvoerder' van het programma, wordt de praktijk hierdoor 'mede-ontwikkelaar'. Een actieve, reflecterende 'agens' die onderzoek gebruikt om voortdurend bij te leren en bij te sturen en zo bij te dragen aan kwaliteitsverbetering.

ALGEMEEN BESLUIT

Zoals reeds aangegeven in de inleiding van dit onderzoeksrapport is dit lokaal onderzoeksproject niet gericht op ‘aantonen’ of ‘bewijzen’, maar op gezamenlijk zoeken, reflecteren, leren en verbeteren.

Wat voornamelijk naar voor komt uit de verschillende werkpakketten is de complexiteit van de dagelijkse praktijk. In werkpakket I tonen de cijfers over de doeltreffendheid van de NPT-trajecten in Raidho én de focusgroep met praktijkwerkers reeds een glimp van deze complexiteit. Zo toont de dossieranalyse een sterk wisselende doeltreffendheid van de gelopen trajecten die niet geassocieerd kon worden met doelgroepgegevens of de aard trajecten die werd gelopen. De focusgroep met de praktijkwerkers laat toe om deze cijfers te contextualiseren en geeft aandacht aan de verschillende contexten waarin een begeleider zich moet bewegen (*de context waar de jongere naar terugkeert, de GI, de eigen organisatorische context, etc.*), de verschillende actoren die mee een impact hebben op het verloop van een traject (*jeugdrechter, consulent, GI, jongere zelf, etc.*) én het belang van ‘de manier waarop’ (*naast de jongere kunnen staan, flexibiliteit in trajecten, etc.*). Het belang van een duidelijk kader, zowel voor de jongere (*verschillende actoren die de begeleiding vasthouden, strengheid van het kader, nauwe samenwerking tussen de betrokken diensten, etc.*) én voor de begeleider (*stabiliteit in het team, ondersteuning via supervisie en intervisie*) wordt hierbij sterk benadrukt. Door de specifieke combinatie van cijfers én reflectie worden verbetermogelijkheden voor Raidho blootgelegd: bijv.(her-) investering in een presentatie van het programma aan partners, nauwere samenwerking met ouders/contextfiguren van de jongere, betere afspraken met consulenten, etc. (zie bij aanbevelingen). Wanneer cijfers en reflectie worden ingebed in de werking kunnen deze verbeteracties bovendien worden getoetst aan de cijfers wat betreft doeltreffendheid en kan een voortdurend leerproces worden vormgegeven.

In werkpakket II werd de complexiteit van de alledaagse praktijk verder benadrukt. Hoewel er uit uitgebreide meta-analyses een sterke kennisbasis is ontstaan wat betreft het begeleiden van jonge delictplegers, toont recent literatuuronderzoek dat het toepassen van deze werkzame elementen geen effectieve trajecten garandeert. Veel studies nuanceren én verbreden dan ook deze kennisbasis en geven niet alleen aandacht aan programmakenmerken, maar ook aan factoren op het vlak van de begeleider (*werkalliantie, modeltrouw, etc.*), op het vlak van de organisatie (*supervisie en intervisie, training, etc.*) en op het vlak van het bredere implementatieproces (*monitoring outcomes, modeltrouw, structurele samenwerking met belangrijke partners, etc.*). Op basis hiervan construeerden we een breed toetsingsinstrument dat de mogelijkheid geeft om de alledaagse praktijk te toetsen aan dit voortschrijdend inzicht vanuit de literatuur. Ook kunnen zich van hieruit richtlijnen vormen

vanuit het beleid om de praktijk richting te geven en samen vorm te geven aan een meer 'evidence-based' praktijk.

Werkpakket III en IV brengen tot slot de verschillende ambulante programma's in beeld. De inhoudelijke vergelijking tussen deze programma's toont voornamelijk veel gelijkenissen én enkele accentverschillen op het vlak van de breedte van de doelgroep, de mate van delictoriëntering en de aandacht voor het bredere implementatieproces. De toetsing aan de literatuur toont dan weer de krachten en groeimogelijkheden van elk programma. Hiermee wordt het mogelijk voor praktijkvoorzieningen om verder te kijken dan de eigen praktijk, te leren van elkaar en de programma's door te ontwikkelen op basis van het voortschrijdend inzicht vanuit de literatuur.

Algemeen toont het onderzoeksproject de kansen die optreden wanneer onderzoek en praktijk hand in hand gaan. Eerder dan enkel de 'uitvoerder' te zijn van een effectief bevonden programma, biedt dit praktijkwerkers de kans om als 'actieve agens' mee te zoeken, hun ervaring te toetsen, verbetertrajecten uit te zetten, deze opnieuw af te toetsen aan de cijfers, etc. Hierdoor wordt een voortdurend leerproces op gang gebracht en wordt bijgedragen een voortdurende kwaliteitsverbetering in de alledaagse praktijk.

AANBEVELINGEN

Op basis van het onderzoek kunnen aanbevelingen worden geformuleerd naar Raidho, andere praktijkvoorzieningen met forensische expertise en het bredere beleid.

AANBEVELINGEN VOOR RAIDHO

Op basis van het onderzoeksproject kunnen vier aanbevelingen worden geformuleerd om de doeltreffendheid van de NPT-trajecten in Raidho te verhogen.

✓ **Een sterkere investering in het kader rondom de jongere:**

Een duidelijk kader van formele en informele diensten, consulent, jeugdrechtbank, GI, buurtwerking en contextfiguren rondom de jongere lijkt vanuit dit onderzoeksproject noodzakelijk om een doeltreffende NPT-begeleiding uit te bouwen. Een (her-)investering in de bekendmaking van het NPT-programma bij de samenwerkingspartners, een herformulering en het strikter vasthouden van samenwerkingsafspraken, een investering in samenwerking met de buurt etc. kunnen hierbij zinvolle verbeteracties zijn.

✓ **Een verdere investering in de stabiliteit van het kader rondom de begeleiders**

Stabiliteit en veiligheid in het team en ondersteuning van begeleiders komt vanuit dit onderzoeksproject duidelijk naar voor als cruciaal om doeltreffende NPT-begeleidingen uit te zetten. Inzet op inhoudelijke ondersteuning, welbevinden en een stabiel personeelsbeleid kunnen de doeltreffendheid van de trajecten dan ook vergroten en stabiliseren

✓ **Een inzet op het betrekken van de context van jongeren.** NPT geeft als methodiek minder handvaten voor het betrekken van de context van jongeren, zeker wanneer de jongere hier zelf niet voor openstaat. Toch komt uit het literatuuronderzoek dat dit zeer belangrijk is voor het welslagen van een begeleidingstraject. Programma's als MST, FFT, FAST, etc. kunnen hier inspirerend zijn.

✓ **De monitoring van de outcomes en programmatrouw**

Tot slot is er binnen Raidho geen monitoring van de programmatrouw en van de outcomes van het programma. Dit terwijl uit her literatuuronderzoek komt dat een inzet op monitoring de impact van begeleidingen kan verbeteren. Verbetertrajecten die erop gericht zijn om de modeltrouw van NPT na te gaan en zo ook te stimuleren én die de outcomes van de trajecten

in beeld brengen, kunnen dan ook zeer zinvol zijn. Hier kunnen programma's als MST en FAST inspirerend zijn.

AANBEVELINGEN VOOR ANDERE PRAKTIJKVOORZIENINGEN

Dit onderzoeksproject kan daarnaast inspirerend zijn voor andere praktijkvoorzieningen die ambulante trajecten met jonge delictplegers uitbouwen.

✓ **De combinatie van cijfers en reflectie om een voortdurend leerproces op gang te brengen in de dagelijkse praktijk**

Allereerst toont het onderzoeksproject dat het bijhouden van cijfers wat betreft de doeltreffendheid van de eigen trajecten en een periodieke reflectie op deze cijfers een zeer waardevol leerproces op gang kan brengen binnen praktijkvoorzieningen. Praktijkwerkers worden hierdoor niet langer gereduceerd tot uitvoerders van programma's, maar krijgen een actieve rol in het zoeken, toetsen en vormgeven van hun dagelijkse praktijk. Dit stimuleert eigenaarschap en een voortdurende kwaliteitsverbetering in praktijkvoorzieningen.

✓ **De werkzame factoren uit het literatuuronderzoek als toetssteen voor de dagelijkse praktijk**

Daarnaast geeft het literatuuronderzoek en de brede toetssteen die op basis daarvan werd ontwikkeld, praktijkorganisaties handvaten om hun eigen dagelijkse praktijk te toetsen aan het voortschrijdend inzicht uit de literatuur m.b.t. werkzame factoren i.f.v. doeltreffendheid. (Cfr. xxx)

✓ **Aandacht voor de omkadering van interventies**

Vanuit het literatuuronderzoek werd duidelijk dat er heel veel factoren zijn buiten de interventie zelf die mee de impact van een interventie gaan bepalen: de ondersteuning die er is voor begeleiders, de concrete training, de supervisie/intervisie, de samenwerking met andere partners, etc. Hierbij is het belangrijk dat organisaties hier heel zorgvuldig mee omgaan en hun organisatiestructuur inrichten volgens wat nodig is om het programma op een goede manier te kunnen uitvoeren.

✓ **Weg van de concurrentiestrijd naar het leren van elkaar.**

Tot slot stimuleert de vergelijking tussen de verschillende ambulante methodieken én de toetsing van deze methodieken aan de literatuur, praktijkorganisaties om verder te kijken dan de eigen praktijk en te leren van andere goede praktijken in het werkveld. Uit het onderzoek

blijkt dat de verschillende forensische ambulante methodes beschikken over krachten en valkuilen. De complementariteit kan door wissellieren een meerwaarde betekenen.

AANBEVELINGEN VOOR HET BELEID

✓ **Werkzame factoren richtinggevend voor de praktijk. Aandacht voor de hele puzzel.**

Via het inzicht uit het literatuuronderzoek en de brede toetssteen die op basis daarvan werd ontwikkeld, kan richting worden gegeven aan praktijkorganisaties die aan de slag gaan met jonge delictplegers. Hierbij toont het literatuuronderzoek het belang van aandacht voor de hele puzzel nl. voor programma-componenten, maar ook voor de begeleiders die het programma uitvoeren, de ondersteuning die er is voor begeleiders vanuit hun organisatie en het bredere implementatieproces.

✓ **Evidence-based practice met een sturende rol voor praktijkorganisaties**

Eén van de krachtlijnen van het nieuwe jeugddelinquentierecht is dat het ‘evidence-based’ wil zijn. Hierbij is het belangrijk dat wetenschappelijk onderbouwde programma’s worden toegepast, maar tevens dat deze goed worden omkaderd, voortdurend worden gemonitord en kunnen doorontwikkeld worden. Onderzoek en praktijk moeten daarom hand in hand gaan. Hierbij lijkt een investering in participatief actie-onderzoek dat praktijkorganisaties als partner meeneemt, met elkaar verbindt en ondersteunt in het inbedden van monitoring en reflectie in hun dagelijkse praktijk, onontbeerlijk.

✓ **Aandacht voor het kader rondom de jongeren: de samenwerking tussen de mobiel begeleider, het GI, de betrokken formele diensten, de buurt, de jeugdrechter, etc.**

Zowel vanuit het literatuuronderzoek, de focusgroep met praktijkwerkers én de trajecten in Raidho wordt het duidelijk dat de ambulante programma’s worden ingezet voor een zeer kwetsbare doelgroep. Om een kwalitatieve begeleiding uit te bouwen voor deze jongeren komt terug dat het cruciaal is om een waterdicht kader uit te bouwen met alle betrokken partners waarin iedereen op de hoogte is van de begeleiding, deze mee ondersteunt en vasthoudt. Een dergelijke intensieve samenwerking vraagt veel van praktijkorganisaties en vraagt dan ook om de nodige middelen, stimulansen en ondersteuning vanuit het beleid.

REFERENTIELIJST

- Altschuler, D. M., Armstrong, T. L. (2004). *Intensive juvenile aftercare reference guide*. Sacramento, CA: Juvenile Reintegration and Aftercare Center.
- Andrews, D.A., Bonta, J., & Hoge, R.D. (1990a). Classification for effective rehabilitation: rediscovering psychology. *Criminal Justice and Behavior*, 17 (1), 19-52
- Andrews, D.A., & Bonta, J. (1994). *The psychology of criminal conduct*. Cincinnati, OH: Anderson.
- Andrews, D.A., Zinger, I., Hoge, R.D., Bonta, J., Gendreau, P., & Cullen, F.T. (1990). Does correctional treatment work? A clinically relevant and psychologically informed meta-analysis. *Criminology*, 28, 369-404.
- Atsalos, C., & Greenwood, J. (2001). The lived experience of clinical development unit (nursing) leadership in Western Sydney, Australia. *Journal of Advanced Nursing*, 34(3), 408–416.
- Avallone, I., & Gibbon, B. (1998). Nurses' perceptions of their work environment in a Nursing Development Unit. *Journal of Advanced Nursing*, 27(6), 1193–1201.
- Ballucci, D. (2012). Subverting and negotiating risk Assessment: A case study of the LSI in a Canadian youth custody facility. *Canadian Journal of Criminology and Criminal Justice*, 54, 203-228.
- Belciug, C. & Franklin, C. (2016). The effects of Goal commitment and solution Building on the completion rates for juvenile diversion programs. *Criminal justice and behavior*, 43 (7): 923-936.
- Barton, W. H., Jarjoura, G. R., Rosay, A. B. (2008). *Evaluation of the boys & girls clubs of America targeted re-entry initiative. Final report*. Indianapolis, IN: Indiana University.
- Belinciug, C., Franklin, C. Bolton, K.W.B., Jordan, C. & Lehman, P. (2016) Effects of Goal Commitment and Solution Building on the Completion Rates for a Juvenile Diversion Program. *Criminal Justice and Behavior*, 43 (7): 923 – 936.
- Bonta, J., Rugge, T., Scott, T.-L., Bourgon, G., & Yessine, A. (2008). Exploring the black box of community Supervision. *Journal of offender Rehabilitation*, 47, 248-270.
- Chapman, J.E., Schoenwald, S.K. (2011). Ethnic Similarity, Therapist Adherence, and Long-Term Multisystemic Therapy Outcomes. *Journal of Emotional and Behavioral Disorders* 19(1) 3 –16.
- Chase, M.E. & Zhou, H. (2012) A Systematic Review of the Juvenile Justice Intervention Literature: What It Can (and Cannot) Tell Us About What Works With Delinquent Youth. *Crime & Delinquency*; 60 (3): 451 – 470.
- Cullen, Francis T. and Karen E. Gilbert. (1982). *Reaffirming Rehabilitation*. Cincinnati, OH: Anderson.

- Dembo, R.; Gullledge, L., Robinson, R.B. & Winters, K.C. (2011) Enrolling and Engaging High-Risk Youths and Families in Community-Based, Brief Intervention Services, *Journal of Child & Adolescent Substance Abuse*, 20:4, 330-350.
- Fader, J.J. & Dum, P. (2013). Doing time, filling time: Bureaucratic ritualism as a systemic barrier to youth reentry. *Children and Youth Services Review* 35 (1): 899-907.
- Florsheim, P. Shotorbani, S. , Guest-Warnick G., Barratt T. & Hwang, W.C. (2000) Role of the Working Alliance in the Treatment of Delinquent Boys in Community-Based Programs, *Journal of Clinical Child Psychology*, 29:1, 94-107.
- Gendreau, Paul and Robert R. Ross. (1979). Effective correctional treatment: Bibliotherapy for cynics. *Crime & Delinquency*, 25: 463–489.
- Gendreau, P., Smith, P., & French, S. (2006). The theory of effective correctional intervention: Empirical status and future directions. In F. T. Cullen, J. P. Wright, & K. R. Blevins (Eds.), *Taking stock: The status of criminological theory. Advances in criminological theory*, vol. 15 (pp. 419–446). New Brunswick: Transaction.
- Goense, P.B., Assink, M., Stams, G-J.; Booendermaker, L. & Hoeve, M. (2016) *Agression and Violent Behavior* 31 (1): 106-115.
- Greenwood, P. (2008). Prevention and Intervention Programs for Juvenile Offenders. The Future of Children. *Juvenile Justice*, Vol. 18 (2): 185-210.
- Haas, S. M., DeTardo-Bora, K. A. (2009). *Inmate reentry and the utility of the LSI-R in case planning*. Corrections Compendium, pp. 11-16, 49-52.
- Haines, A., Lane, S., McGuire, J., Perkins, E. & Wihittington, R. (2015). Offending outcomes of a mental health youth diversion pilot schema in England. *Criminal Behaviour and Mental Health*. 25: 126-140.
- Haquanee, Z., Peterson-Badali, M. & Skilling, T. (2015) Making “What Works” Work: Examining Probation Officers’ Experiences Addressing the Criminogenic Needs of Juvenile Offenders, *Journal of Offender Rehabilitation*, 54:1, 37-59.
- James, C.; Stams, G.I., Asscher, J.J., De Roo, A.K., Van der Laan, P.H. (2013). Aftercare programs for reducing recidivism among juvenile and young adult offenders: a meta-analytic review. *Clin Psychol Rev*. 33(2):263-74.
- Lipsey, M. (1992). Juvenile delinquency treatment: A meta-analytic inquiry into the variability of effects. In T. Cook, H. Cooper, D. Cordray, H. Hartmann, L. Hedges, R. Light, T. Louis, & F. Mosteller (Eds.), *Metaanalysis for explanation*. New York: Russell Sage.
- Lipsey, M. W. (1995). What do we learn from 400 research studies on the effectiveness of treatment with juvenile delinquents? In J. McGuire (Ed.), *What works? Reducing offending* (pp. 63–78). New York: Wiley.

- Lipsey, M. W., & Cullen, F. T. (2007). The effectiveness of correctional rehabilitation: a review of systematic reviews. *Annual Review of Law and Social Science*, 3, 297–320.
- Lipsey, M. (2009). The primary factors that characterize effective interventions with juvenile offenders: a meta-analytic overview. *Victims and Offenders*, 4, 124–147.
- Lipsey, M.W. (2014). Interventions for Juvenile Offenders: A Serendipitous Journey. *Criminology and public policy*, 13 (1): 1-14.
- Lipsey, M. W. & Landenberger, N. A. (2006). Cognitive-behavioral interventions. In B. C. Welsh, & D. P. Farrington (Eds.), *Preventing Crime: What Works for Children, Offenders, Victims and Places* (pp. 57– 71). Dordrecht, Netherlands: Springer.
- Lipsey, M. W., Landenberger, N. A., & Wilson, S. J. (2007). Effects of cognitive-behavioral programs for criminal offenders. *Campbell Systematic Reviews*, 2007, 6
- Lipton, Douglas, Robert Martinson, and Judith Wilks. 1975. *The Effectiveness of Correctional Treatment: A Survey of Treatment Evaluation Studies*. New York: Praeger.
- Luong, D., Wormith, J. (2011). Applying risk/need assessment to probation practice and its impact on the recidivism of young offenders. *Criminal Justice and Behavior*, 38, 1177-1199.
- Matthews, B. & Hubbard, D. (2007) The Helping Alliance in Juvenile Probation, *Journal of Offender Rehabilitation*, 45:1-2, 105-122.
- Ogden, T., & Fixsen, D.L. (2014). Implementation science: A brief overview and a look ahead. *Zeitschrift für Psychologie*, 222(1), 4-11.
- Ogden, T. (2012). *Applying an implementation perspective to improve services, integrating research, policy and practice in Norway*. PowerPoint presentation: <http://www.eusarf2012.org/Portals/13/Documents/TerjeOgden.pdf>
- Prior, D. & Mason, P. (2010). A Different Kind of Evidence? Looking for ‘What Works’ in Engaging Young Offenders. *Youth Justice*, 10 (3): 211 – 226.
- Martinson, Robert. 1974. What works? Questions and answers about prison reform. *Public Interest*, 35: 22–54.
- Palmer, Ted. 1978. *Correctional Intervention and Research: Current Issues and Future Prospects*. New York: Lexington.
- Perelman, A.M. & Clements, C.B. (2009) Beliefs about what works in juvenile rehabilitation. The influence of attitudes on support for Get Tough” and Evidence-Based Interventions. *CRIMINAL JUSTICE AND BEHAVIOR*, 36 (2); 184-197
- Schoenwald, S.K. Chapman, J.E., Henry, D.B. & Sheidow, A.J. (2012) Taking Effective Treatments to Scale: Organizational Effects on Outcomes of Multisystemic Therapy for Youths with Co-Occurring Substance Use, *Journal of Child & Adolescent Substance*

Sealock, Miriam & Manasse, Michelle. (2012). An uneven playing field: The impact of strain and coping skills on treatment outcomes for juvenile offenders. *Journal of Criminal Justice*. 40 (10). 1016-1020.

Thompson, R.W.; Ringle, J.L., Way, M. Peterson, J. & Huefner, J.C. (2010). Aftercare for a cognitive-behavioral program for juvenile offenders: A pilot investigation. *JOB4-OVTP* 2 (3).

Van der Laan, P.H. (2013). Methode Nazorg/NPT: terugvalpreventie voor jongeren na (jeugd)detentie of opname in een gesloten behandelinstelling. Eindverslag op: <https://www.zonmw.nl/nl/onderzoek-resultaten/jeugd/programmas/project-detail/zorg-voor-jeugd/methode-nazorg-npt-terugvalpreventie-voor-jongeren-na-jeugddetentie-of-opname-in-een-gesloten-b/verslagen/>

Van der Stouwe, T. & Asscher, J.J. & Hoeve, M. & van der Laan, P.H. & Stams, G.J. (2016) Social skills training for juvenile delinquents: post-treatment changes. *Journal of Experimental Criminology*. 12 (5)- 515-536.

Van Yperen, T.A. & Veerman, J.W. (2008). *Zicht op effectiviteit. Handboek voor praktijkgestuurd effectonderzoek in de jeugdzorg*. Delft: Eburon.

Vogel, M., Sallnäs, M., & Lundström, T. (2014). Good idea, bad prerequisite, zero result – The meaning of context in implementing aftercare for young people in secure unit care. *Journal of Childrens Services*, 9(3), *Journal of Childrens Services*, Vol.9(3).

Welsh, B.C.; Greenwood, P.W. (2015) Making It Happen: State Progress in Implementing Evidence-Based Programs for Delinquent Youth. *Youth Violence and Juvenile Justice* 13(3) 243-257.

Wenger, E., McDermott, R., & Snyder, W. M. (2002). *Cultivating communities of practice: A guide to managing knowledge*. Boston, MA: Harvard Business School Press.

Wilken, J.P., Van Slagmaat, C., & Van Gijzel, S. (2013). *The best practice unit: a model for learning, research and development*. *Journal of Social Intervention: Theory and Practice*, 22 (2): 131-148.

Young, D.W.; Farrell, J.L. & Taxman, F.S. (2013) Impacts of Juvenile Probation Training Models on Youth Recidivism, *Justice Quarterly*, 30:6, 1068-1089,

BIJLAGE

	NPT	MST	FAST	MDFT	FFT /RGT
DOELGROEP	(*)Jongeren met een MOF-statuut (*) Gemiddeld tot hoog recidiverisico (*) Gemiddeld tot ernstige delict gerelateerde problemen met vaardigheden, denkpatronen en gedrag (*)Minimaal 3 delicten, waarvan 1 ernstig delict	(*) 12-tot-18-jarigen met ernstig antisociaal/grensoverschrijdend gedrag én hun ouder(s). (*) De problematiek doet zich op meerdere levensgebieden voor (*) De problematiek is vaak dermate ernstig, dat een uithuisplaatsing dreigt.	(*) 12 tot en met 18 jaar die (ernstig) antisociaal en/of grensoverschrijdend gedrag vertonen en hun gezin (*)De gedragsproblemen zijn zichtbaar op minimaal twee levensgebieden (*)Sprake van (dreigende) uithuisplaatsing of (dreigende) uitval op school. Ook komt het voor dat jongeren al gesloten zijn geplaatst en dat FAST bij uitstroom / ontslag wordt ingezet om terugval te voorkomen.	(*) 12 tot 19 jaar wanneer de behandeling begint. (*) Hij of zij vertoont enkelvoudig of meervoudig probleemgedrag, waaronder criminaliteit en/of verslavingsproblematiek (*) De problematiek is multidimensioneel bepaald	(*) Jongeren van 12 t/m 17 jaar met gedragsproblemen (waaronder delinquentie) en hun gezinnen. →Ook jongeren die één of meerdere delicten hebben gepleegd behoren tot de doelgroep. Er is sprake van problemen op meerdere gebieden waaronder gezinsrelatie, relaties met leeftijdsgenoten, agressie en problemen op school.
DOELSTELLING	(*) Voorkomen van recidive (*)Verbetering van delictgerelateerde criminogene denkpatronen, gedrag en vaardigheden. (*)Verbetering of aanpassing van alle kenmerken en omstandigheden van de jongere die de criminogene factor denkpatronen, gedrag en vaardigheden in negatieve zin beïnvloeden	(*) Het terugdringen van de ernstige gedragsproblemen waarmee de jongere is aangemeld (*) Zorgen dat het gezin en zijn omgeving in staat zijn eventuele toekomstige problemen zelfstandig het hoofd te bieden	(*) Het minderen of stoppen van antisociaal/delinquent gedrag in het heden, waardoor de jongere (weer) thuis kan (blijven) wonen en/of niet van school gestuurd wordt. (*) Het verminderen van de (kans op) recidive van antisociaal gedrag (waaronder delictgedrag) in de toekomst	(*) Probleemgedrag bij jongeren te verminderen, met name: 1. criminaliteit, recidive; en/of 2. verslavingsproblematiek en 3. secundaire problematiek: spijbelen, weglopen, comorbiditeit, etc.	Relationele Gezinstherapie beoogt het verminderen van de gedragsproblemen van de jongere waaronder de kans op het plegen van (nieuwe) delicten.

	NPT	MST	FAST	MDFT	FFT
VERKLARINGSMODEL	(*) Criminogene factoren (*) Sociale informatieverwerking → automatische gedachten en gevoelens, kernovertuigingen, beschikbare vaardigheden en steun (*) “Desistance focused” → criminele carrière, factoren bij het stoppen → Hieraan gekoppeld: Risk-Need-Responsivity model → Komt samen in het Coping Relapse model	(*) De sociaalecologische theorie van Bronfenbrenner → Risico- en protectieve factoren op - individueel niveau, - niveau van gezin/familie - niveau van leeftijdsgenoten - niveau van de school - niveau van de wijk/lokale gemeenschap → Hieraan gekoppeld: Risk-Need-Responsivity model → FIT-cirkels	(*) Sociaalecologisch ontwikkelingsmodel (Van der Ploeg, Scholte & Nijkerk, 1990). → Risico- en protectieve factoren op verschillende niveaus (*) Systeemtheorie (*) Nieuwe autoriteit → Hieraan gekoppeld: Risk-Need-Responsivity → EIS, analysecirkel	(*) Sociaalecologisch model van Bronfenbrenner → Risico- en protectieve factoren op verschillende niveaus (*) Het model van Stoolmiller en Blechman (2005) → verklaart de interacties tussen criminaliteit en verslavingsproblematiek	Ernstige externaliserende gedragsproblemen → een opeenstapeling van diverse kind- en ouder/gezinsfactoren. → Het gaat hier om specifieke ouderkindinteracties, beperkte opvoedingsvaardigheden van ouders, etc. Patterson → coërcieve interactiepatronen
BEHANDELMODEL	LEIDEND (*) What works-factoren uit de literatuur (*) Coping Relapse model UITGEWERKT IN (*) Basishouding Motivationele gespreksv. Competentieverricht werken situationeel leidinggeven netwerken ↓ (*) Specifieke interventies cognitief gedragsmatig praktisch (gezin)	LEIDEND (*) Multimodale behandeling → werkt in op verschillende levensdomeinen (*) Analyse per jongere → welke risico- en protectieve factoren zijn op deze verschillende domeinen aanwezig en hoe veroorzaken ze probleemgedrag → Fit cirkels UITGEWERKT IN (*) Basishouding (*) Voortdurend analytisch proces (*) Hieraan gekoppeld → specifieke interventies	LEIDEND (*) De gezins- en kindfactoren die het probleemgedrag van de jongere in stand houden, staan centraal (*) Er wordt nauw samengewerkt met de omgeving van het gezin, zoals onderwijsinstellingen, politie, buurtwerk, etc. UITGEWERKT IN (*) Voortdurend analytisch proces (*) Hieraan gekoppeld → gezinsmodule, AROpMAAT-module	LEIDEND (*) Probleemgedrag is multidimensioneel bepaald. (*) Behandelmotivatie is te beïnvloeden (*) De therapeut is meervoudig partijdig (*) Competentieverricht (*) Kleine stappen, successen worden gevierd. (*) Open, betekenisvolle discussies tussen jongere en ouders worden bevorderd (*) De therapeut zoekt naar haalbare oplossingen voor de problemen en is flexibel (*) Crises en mislukkingen worden gezien als kansen (*) De therapeut werkt methodisch	LEIDEND Om het hoofddoel te bereiken richt Relationale Gezinstherapie zich op het veranderen van de interactie tussen de gezinsleden. UITGEWERKT IN -Voortdurend analytisch proces → relationele patronen en kenmerkende gedragspatronen -Per sessie: reflectie op & registratie van vooruitgang behandeldoelen → BergOP

	NPT	MST	FAST	MDFT	FFT
OPBOUW	MOGELIJKE TRAJECTEN (*) Traject 1 → behandelunit → <u>FASE 3</u> (jongere is in behandelunit; 1x week gesprek hier, 1x week gesprek in context; gemiddelde duur = 3 maanden) → <u>FASE 4</u> (jongere is in context, 3x/week gesprek; gemiddelde duur = 3 maanden) → <u>FASE 5</u> (afbouwend tot 1x/week; gemiddelde duur = 3 maanden) (*) Traject 2 → begeleidingsleefgr. Soortgelijk traject, zelfde opbouw en fases (*) Traject 3 → buitenstarters → <u>FASE 1</u>: gesprekken 3x/week in de context van de jongere: gemiddelde duur = 6 weken → <u>FASE 2</u>: 2 tot 4 gesprekken in de week, gemiddelde duur = 3 maanden → <u>FASE 3</u>: afbouw tot minimaal 1x/week; gemiddelde duur = 3 maanden	Traject van 4 tot 6 maanden op basis van FIT-cirkels Gemiddelde contactfrequentie op basis van criminogene behoeften en risico op terugval → kan sterk verschillend zijn. Algemeen: zeer intensief Leidende principes: 1. De fit zoeken 2. Positief en gericht op sterke kanten: 3. Verantwoordelijk gedrag vergroten: 4. Gericht op het hier en nu en op actie 5. Gedragsreeksen (sequenties) zoeken: 6. Aangepast aan het ontwikkelingsniveau 7. Voortdurende inzet van gezinsleden: 8. Evaluatie en verantwoordelijkheid afleggen 9. Generalisatie: Ingezette technieken moeten zoveel mogelijk generalisatie van de behandeling nastreven en inzetten op een langdurig behoud	Gefaseerd traject Eerste 2 fasen= 1 maand; behandel fase wordt geëvalueerd na telkens 2 maand → verlengd (kan tot 3x) of naar volgende fase; nazorgfase kan tot 2 maanden Contactfrequentie Gemiddelde contactfrequentie 3x/week face to face contact VIJF FASEN 1. Voorlopige indicatie: aanmelding, intake, etc. 2. Pré-behandeling. Aangaan contact, motiveren, opstellen behandelplan → Empirische Interventie Cyclus wordt opgesteld. 3. Behandeling. Het aanbieden van behandeling op maat door te werken aan de op basis van EIS → wordt elke twee weken geëvalueerd met het gezin 4. Afronding van de behandeling. De doelen zijn behaald. Dit wordt bevestigd (grotendeels), er is een toekomstplan 5. Nazorg.	Gefaseerd traject van 6 maanden Contactfrequentie: twee tot drie sessies per week? Sessies kunnen met ouders apart, met jongere apart, samen of met bredere context. Eerste fase (=1maand): motiveren, ontwikkelen plan, eerste successen Tweede fase (=4maanden): Behandelplan uitwerken, jongere én gezin Derde fase (=1 maand): Terugvalpreventieplan Beperkte nazorg mogelijk	Gefaseerd traject van 3 tot 6 maanden Contactfrequentie: 16 á 24 sessies binnen een periode van 3 tot 6 maanden. Om het hoofddoel te bereiken richt Relationale Gezinstherapie zich op het veranderen van de interactie tussen de gezinsleden. Een FFT-therapie brengt de volgende fasering aan: (1) verbindings- en motivatiefase, (2) gedragsveranderingsfase, (3) generalisatiefase.

	NPT	MST	FAST	MDFT	FFT
IMPLEMENTATIE EN BORGING	BORGING (*) Uitgebreide handleiding & bijhorende training (*) Diagnostiek voor de jongere (*) Supervisie en intervisie	BORGING (*) Uitgebreide handleiding & bijhorende training (*) Behandelintegriteit wordt op alle niveaus gemeten → TAM, SAM, CAM (*) ROM → behandeldoelen worden meetbaar opgesteld, mate waarin doelen worden behaald wordt bijgehouden en gerapporteerd (*) Supervisie, intervisie, consultatie MST expert IMPLEMENTATIE (*) Gefaseerd en opgevolgd implementatieproces	BORGING (*) Uitgebreide handleiding en bijhorende training (*) Tweemaandelijkse behandelchecklist, na afloop → evaluatielijsten door jongere, begeleider, gezin op behandelintegriteit (*) ROM. Om te bepalen of de hoofddoelen worden behaald, wordt gebruik gemaakt van de uitkomst van de RAF GGZ Jeugd (risicotaxatie instrument), de Child Behavior Checklist, en de Youth Self-Report. (*) Supervisie, intervisie IMPLEMENTATIE Uitgewerkt implementatieproces	BORGING (*) Uitgebreide handleiding en bijhorende training (*) Behandelintegriteit → halverwege een opname van een sessie; beoordeeld vanuit Stichting op 16 aspecten + door supervisor op competenties begeleider (*) Supervisie en intervisie op basis van videobeelden IMPLEMENTATIE (*) Er moeten voortgangsverslagen van het team tweejaarlijks worden doorgestuurd door de supervisor	BORGING (*) Uitgebreide handleiding en bijhorende training (*) Supervisie en intervisie (*) ROM → De ernst van de gedragsproblemen wordt voor en na de behandeling in kaart gebracht met de CBCL. → Binnen het strafrechtelijk kader wordt voor en na behandeling een inschatting gemaakt van het recidive risico aan de hand van het LIJ en de aanwezige gedragsproblemen